

แบบรายงานการไปศึกษาฝึกอบรม และดูงาน ประชุมและเสนอบทความ หรือผลงานทางวิชาการ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- 1.1 ชื่อ/นามสกุล .....นางสาวศศิ...อินท โกสุม..... อายุ .....50.....ปี
ตำแหน่ง .....ผู้ช่วยศาสตราจารย์.....
ระดับการศึกษาสูงสุด .....ปริญญาเอก.....
- 1.2 ที่ทำงาน (ระบุภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย) ...สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส...ภาควิชาภาษาตะวันตก.....
...คณะมนุษยศาสตร์...มหาวิทยาลัยรามคำแหง..... โทร .....023108268.....
- 1.3 ชื่อการประชุม (ภาษาไทย) ...การบรรจบกันของหลากหลายวัฒนธรรม: ความเชื่อมโยงระหว่างภาษา
วัฒนธรรม และการศึกษา.....

(ภาษาอังกฤษ) Cultural Crossroads: Interconnectedness of Language, Culture and Education

สาขาหลัก .....การสอน...ภาษาไทย...ภาษาฝรั่งเศส...ไทยศึกษา.....
สาขาย่อย ...การแปล...การสอนภาษาฝรั่งเศส/ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ.....
สาขาเกี่ยวข้อง .....ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับประเทศไทย.....
เพื่อ ☒ ประชุม/เสนอบทความ ☐ ศึกษา ☐ ฝึกอบรม และดูงาน
แหล่งให้ทุน .....มหาวิทยาลัยรามคำแหง..... ประเทศที่ไป ...สาธารณรัฐฝรั่งเศส.....
ระหว่างวันที่ .....20-21...พฤศจิกายน...2561.....
ภายใต้โครงการ ...ข้อตกลงความเข้าใจด้านความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยรามคำแหงกับ
สถาบันภาษาและอารยธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (INALCO).....
ของหน่วยงาน ...คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.....

ส่วนที่ 2 สรุปย่อของการประชุมวิชาการเพื่อประโยชน์ในการสืบค้น (ไม่เกิน 10 บรรทัด)

การประชุมวิชาการเรื่อง “Cultural Crossroads: Interconnectedness of Language, Culture and Education” จัดขึ้น
เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนผลการศึกษา วิจัย ประสพการณ์และความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานะของการจัดการเรียนการสอนภาษา
และวัฒนธรรมไทยและฝรั่งเศสในฐานะภาษาต่างประเทศ การแปลเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม และความสัมพันธ์
ไทย-ฝรั่งเศส

ส่วนที่ 3 ข้อมูลที่ได้รับจากการไปศึกษา ฝึกอบรม และดูงาน ประชุมและเสนอบทความหรือผลงานทางวิชาการ

3.1 วัตถุประสงค์ของการเดินทางไปเสนอบทความในการประชุมวิชาการ

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนการแปล ตลอดจนข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศาสตร์และการปฏิบัติด้านการแปล
2. เพื่อรับทราบแนวคิด ทฤษฎี และเทคนิคใหม่ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมฝรั่งเศสในฐานะภาษาต่างประเทศ และด้านศาสตร์การแปล
3. เพื่อดำเนินกิจกรรมทางวิชาการตามข้อตกลงความเข้าใจด้านความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยรามคำแหงกับสถาบันภาษาและอารยธรรมตะวันออกเฉียงใต้ (INALCO) กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส
4. เพื่อขยายเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมฝรั่งเศสในฐานะภาษาต่างประเทศ

- 3.2 รายละเอียดเกี่ยวกับการไปศึกษาฝึกอบรมและดูงาน ประชุมและเสนอบทความหรือผลงานทางวิชาการ
ควรรายงานให้มีรายละเอียดและเนื้อหามากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยบรรยายในสิ่งที่ได้สังเกต รู้เห็นหรือ
ได้รับการถ่ายทอดมาให้ชัดเจนในหัวข้อต่างๆ

การเสนอบทความหรือผลงานวิชาการ

1. ข้อบทความที่เสนอในที่ประชุมและบทสรุปย่อ

ข้อบทความ การถ่ายทอดวัฒนธรรมตามแนวทางการสอนแปลแบบยี่ดหน้าที (L'interculturel dans la pédagogie de la traduction : une approche fonctionnelle revisitée)

เมื่อกล่าวถึง “ปัญหาการแปล” นักทฤษฎีการแปลของไทยมักรวมเรื่องภาษากับวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน โดยพิจารณา
ว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความแตกต่างดังกล่าวอาจอยู่ในรูปของวิธีการนำเสนอความคิดที่
ต่างกันไปในแต่ละภาษา หรือในรูปของข้อเท็จจริงซึ่งมีอยู่เฉพาะในวัฒนธรรมหนึ่ง หรือมีความหมายต่างไปจากวัฒนธรรม
อื่น สำหรับการแก้ปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมนั้น นักทฤษฎีการแปลของไทยให้ความสำคัญกับการอธิบาย
วัฒนธรรมต้นทางให้ผู้อ่านเข้าใจมากกว่าการรักษา “หน้าที่” ของวัฒนธรรมนั้น ทั้งนี้เพราะการรักษาหน้าที่อาจทำให้ผู้แปล
ต้องดัดแปลงวัฒนธรรมต้นทาง ซึ่งนักทฤษฎีการแปลของไทยมักพิจารณาว่าเป็นการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อต้นฉบับ
บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการสอนการแก้ปัญหาการแปลวัฒนธรรมในประเด็นต่อไปนี้

1. ผู้สอนต้องแยกประเด็นความแตกต่างด้านภาษาออกจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความแตกต่างด้านภาษาหมายถึง
วิธีการสื่อสารความหมายด้วยคำศัพท์-สำนวน ไวยากรณ์และโครงสร้างประโยคซึ่งต่างกันไปในแต่ละภาษา แต่ไม่มี
เรื่องการถ่ายทอดข้อมูลวัฒนธรรมต้นทางเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงไม่จัดเป็นปัญหาการแปลวัฒนธรรม ปัญหาการแปล
วัฒนธรรมที่แท้จริงคือ การตัดสินใจเลือกวิธีการถ่ายทอดสิ่งที่ปรากฏในวัฒนธรรมต้นทางแต่ไม่เป็นที่รู้จักในสังคม
ปลายทางให้ผู้อ่านในสังคมปลายทางเข้าใจได้อย่างถูกต้อง โดยบทแปลจะต้องรักษาความหมายทั้งระดับสาระ อรรถรส
ตลอดจนหน้าที่ของข้อมูลวัฒนธรรมต้นทางไว้ได้อย่างเท่าเทียมกับต้นฉบับ
2. เมื่อเผชิญกับปัญหาการแปลวัฒนธรรม ผู้สอนจะต้องฝึกให้ผู้เรียนตระหนักว่า การอธิบายวัฒนธรรมต้นทางอาจไม่ใช่
วิธีการที่เหมาะสมที่สุดเพียงวิธีเดียวในการสร้างความเท่าเทียมทางความหมายระหว่างต้นฉบับกับบทแปล ในทาง
กลับกัน การดัดแปลงด้วยการปรับเปลี่ยนหรือการแทนที่ข้อมูลวัฒนธรรมต้นทางด้วยข้อมูลอื่นหรือข้อมูลในวัฒนธรรม
ปลายทางไม่ควรถูกพิจารณาว่าเป็นการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อต้นฉบับเสมอไป ผู้เรียนจะต้องได้รับการฝึกฝนให้
วิเคราะห์ “หน้าที่” ของข้อมูลวัฒนธรรมต้นทางให้ถ่องแท้ ทั้งนี้ ข้อมูลดังกล่าวอาจทำหน้าที่บอกเล่าวัฒนธรรมต้นทาง
หรืออาจสื่อความหมายอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมต้นทางเลยก็ได้
3. หลังจากวิเคราะห์หน้าที่ของข้อมูลวัฒนธรรมต้นทางจนมั่นใจแล้ว ผู้เรียนจึงพิจารณาเลือกวิธีการถ่ายทอดความหมาย
และหน้าที่ของวัฒนธรรมนั้นๆ โดยไม่จำกัดอยู่เพียงวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ทั้งนี้ วิธีการถ่ายทอดที่เลือกใช้จะต้องสามารถ
รักษาความหมายและหน้าที่ของข้อมูลวัฒนธรรมต้นทางไว้ได้ตามเจตนารมณ์ของผู้เขียนและตอบสนองต่อความ
คาดหวังของผู้อ่านในฐานะผู้รับบทแปลด้วย
4. หากจำเป็นต้องเลือกวิธีการดัดแปลงด้วยการปรับเปลี่ยนข้อมูลวัฒนธรรมต้นทาง ผู้เรียนจะต้องกระทำตาม “ความ
จำเป็น” และ “จำกัด” การดัดแปลงให้แคบที่สุด แต่รักษาความเท่าเทียมทางความหมายและหน้าที่ระหว่างต้นฉบับกับ
บทแปลไว้ได้ จึงจะถือว่าการแปลที่ “ซื่อสัตย์” ต่อผู้แต่งและผู้รับบทแปล

2. ข้อบทความของผู้คนที่เสนอในที่ประชุม

Conference Program/Programme du colloque

Location/Lieu : INALCO, Paris (France)

20 Nov 2018/ Le 20 novembre 2018				
	Auditorium	Room/Salle 423	Room/Salle 424	Room/Salle 326
9.30-10.00	Welcome meeting and Registration/Accueil et inscription			
10.00-10.30	Opening Ceremony presided by Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn/ Cérémonie d'ouverture présidée par Son Altesse Royale la Princesse Maha Chakri Sirindhorn			
10.30-11.00	Keynote speaker/Conférencier invité : Prof. GILLES DELOUCHE <i>Peut-on traduire la littérature classique siamoise ?</i>			
11.00-12.00	Cultural Performance/Spectacle culturel			
12.00-13.00	Lunch/Déjeuner			
13.00-13.30	NICOLAS REVIRE <i>« Une vie indochinoise du Buddha » à travers les âges</i>	SUPANNI CHANTKRAN <i>Diversité et liberté culturelles à l'époque du roi Narai d'Ayutthaya (1656-1688)</i>	SHREYA DUTTA <i>Interculturality and identity crisis through the lens of Maryse Condé's selected novels</i>	SASEE CHANPRAPUN <i>Cognitive Saturation and the English-Thai Simultaneous Interpreting of Quantity Numbers</i>
13.30-14.00	AGUSTIN DARIAS MARRERO <i>Expérience didactique sur le traitement des éléments culturels en traduction</i>	SORTHONG BANJONGSAWAT <i>Les signes du bonheur dans la communication visuelle des enseignes commerciales thaïlandaises à Paris</i>	TUANGTIP KLINBUBPA-NEFF <i>The Defiant Epics: Interconnectedness of Agents of Translation, Preservation, Phadaeng Nang Ai, and Phya Khankhaak, The Toad King in Re-Territorializing Northeastern Thai Literature</i>	AURELIO AGCAOILI <i>Inclusive Democracy and State-Sponsored Language Miseducation: The Case of the Philippines from 1937 to 2017</i>
14.00-14.30	MAGALI JEANNIN <i>Littérature de jeunesse, Thaïlande et éducation à l'altérité</i>	ARTHIT WONGSANGA <i>Le culturel dans la traduction littéraire : une étude épistémologique des discours traductologiques d'Antoine Berman et de la théorie interprétative de la traduction</i>	RICHARD HARRIS <i>Relativity Reconsidered: How Can We Respect Other Cultural Practices and Remain True to Our Core Principles?</i>	NATHAWADEE KONTONG <i>Pronoun reference shifts in fiction translation</i>
14.30-15.00	SANCHAI SULUKSANANON <i>Le /j/ français pour les Thaïlandais et le /j/ thaï pour les Français</i>	MARIA LETICIA TENOLTZIN <i>Using the Framework of Reference for Pluralistic Approaches (FREPA) to Evaluate the Development of Intercultural Competence</i>	FABIO ARISMENDI <i>La démarche biographique : un rôle moteur dans une formation de formateurs à l'interculturel ?</i>	PIYAMAS SANPAWEERAWONG <i>A Comparative Study on Ayutthaya in Chinese and French Archives</i>
15.00-15.30	Coffee-Break/Pause-café			
15.30-16.30	Keynote Speaker/ Conférencier invité : Professor MICHAEL BYRAM <i>On the purposes, aims and objectives of (foreign) language education in the contemporary world</i>			
16.30-17.00	NATTHAPORN KANJANAPINYOWONG <i>Analyse des discours français et belge sur la « transition énergétique » en tant que représentation culturelle de leurs politiques énergétiques</i>	LOWELL JOHN GRETEBECK <i>Children in Poverty at a Crossroads: - Interrelationship Between Solar Lighting and Poverty Alleviation -</i>	TARKAN GURBUZ <i>E-learning and Digital Culture</i>	NENA P. VALDEZ & EUNICE M. ACLAN <i>The Infoliterate Learners and the Culture of Evidence: Advancing the Disruption Era</i>

21 Nov 2018/ Le 21 novembre 2018				
	Auditorium	Room/Salle 423	Room/Salle 424	Room/Salle 326
10.00-11.00	Keynote Speaker/Conférencier invité : Prof. PRIYA KRAIRIKSH <i>Nineteenth century sculpture of the Rāmāyāna in Myanmar and Thailand</i>			
11.00-11.30	SASI INTAKOSUM <i>L'interculturel dans la pédagogie de la traduction : une approche fonctionnelle revisitée</i>	SHUMING QIU <i>Une étude comparative de représentations dans des manuels de français utilisés en Chine dans une perspective interculturelle</i>	SUDARAT BUDDHAPONG <i>Les pronoms personnels en français et en thaï : de la linguistique contrastive au reflet culturel</i>	KRIANGKRAI VATHANALAOHA <i>Conceptual Space in Discourse: Text Worlds in P.L. Travers' Mary Poppins</i>
11.30-12.00	ADILSON RIBEIRO DE OLIVEIRA, BERTRAND DAUNAY, & DANIEL BART <i>L'évaluation de la compréhension de l'écrit dans le test du PISA : représentations d'enseignants en France et au Brésil</i>	VALENTINA CRISPI <i>L'interculturalité dans la scolarisation des élèves issus de l'immigration en Europe : une approche comparative : France, Italie, Suisse (Genève)</i>	DEMEE RABEABLOKE <i>Publicité télévisée et enseignement du thaï : moyen privilégié pour amener les étudiants étrangers dans un contexte authentique</i>	SASINAN KRUAECCHAIPINIT <i>Changes in labor markets and social stratification in Myanmar</i>
12.00-13.30	Lunch/Déjeuner			
13.30-14.30	Keynote Speaker/Conférencier invité : Prof. JEAN-MARC DEFAYS <i>CECRL vs Confucius ? Plaidoyer pour une approche plurielle de la didactique des langues et des cultures</i>			
14.30-15.00	PACHAREERAT YANAPRASART <i>De l'asymétrie linguistique à l'authenticité interculturelle : reconstruction identitaire et réconciliation culturelle</i>	NIPON SASIPANUDEJ <i>From Stade du Miroir, Scrutinizing Self to Suwatabhava of Self: A Philosophical Dialogue among Lacan, Žižek and Sinitic Mahayana</i>	EUNICE M. ACLAN, NOLE REDENTOR O. ACLAN, NENA P. VALDEZ, & MICHAEL R. NAIDAS <i>English Language as a Main Reason Why Foreign Students Choose to Study in the Philippines</i>	CHAOWARIT CHAOWSANGRAT <i>The Misinterpretations and Misunderstandings of Populism in Thailand: Lessons Learned from Populist Nationalism in France</i>
15.00-15.30	PASCALINE LINDA NGAMENI NEBOUET <i>La place de la compétence interculturelle dans l'enseignement/apprentissage des langues étrangères</i>	SUWANNA DOLPARADORN <i>La judéité perdue dans "W" ou le souvenir d'enfance" de Georges Perec</i>	HAMAM SUPRIYADI <i>Javanese Descendants and the Existence of Javanese Culture in Bangkok Thailand</i>	ARTYASIT SRISUWAN <i>Influence of Frenchness on Sociocultural in Siamese Society, 1910s-1940s</i>
15.30-16.00	NIPARAT IMSIL <i>La didactique du plurilinguisme à l'université en Thaïlande : Quels aspects ? Quelles pratiques des enseignants ?</i>	CHAFIKA FEMMAM & KHADIDJA GHEMRI <i>L'interculturel dans la recherche universitaire en didactique en Algérie</i>	PUNDA SOMKID & SUPAPORN YIMWILAI <i>The Quest for Identity in Howl's Moving Castle</i>	DELIN DENG <i>Acquiring the social variation: the case of the NE deletion in the speech of the L2 speakers of French in France</i>
16.00-16.30		PICHAIWAT SAENGPRAPAN <i>Messages de paix dans une crise humanitaire : La Grande Illusion (1937) et The King of The White Elephant (1940)</i>	NURDAN GÜRBÜZ <i>Intercultural Competence, Foreign Language Education and Worldwide Communication</i>	
16.30-18.30	Closing Ceremony and Reception/Cérémonie de clôture et réception			

3. บทความหรือผลงานทางวิชาการที่เห็นว่าน่าเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้ทราบ

บทความวิชาการที่นำเสนอในการประชุมครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 45 เรื่อง นอกเหนือจากการนำเสนอผลการเรียนการสอนของผู้รับทุนแล้ว ผู้รับทุนยังได้เข้าฟังการนำเสนอระหว่างวันที่ 20-21 พฤศจิกายน 2561 อีกจำนวน 13 เรื่อง โดยจัดแบ่งได้เป็น 3 หมวดใหญ่คือ 1) ศาสตร์การแปล 2) ไทยศึกษา และ 3) การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ผู้รับทุนพบว่ามีความที่น่านสนใจและสมควรได้รับการเผยแพร่จำนวน 11 เรื่อง ดังต่อไปนี้

ศาสตร์การแปล

1. ความเป็นไปได้ในการแปลบทร้อยกรองโบราณของไทยเป็นภาษาฝรั่งเศส (Peut-on traduire la littérature classique siamoise?) โดย Prof. Dr. Gilles DELOUCHE อติตอริการบดีสถาบันภาษาและอารยธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงแห่งชาติ (INALCO) ประเทศฝรั่งเศส และวิทยากรหลักของการประชุมฯ

ศาสตราจารย์ ดร. Gilles DELOUCHE ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณคดีไทยโบราณ นำเสนอแนวคิดด้านการแปลวรรณคดีร้อยกรองไทยเป็นภาษาฝรั่งเศสจากประสบการณ์การศึกษาค้นคว้าด้านวรรณคดีไทยโบราณนานกว่า 40 ปี ในการนำเสนอครั้งนี้ ผู้บรรยายได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะวรรณกรรมร้อยกรองซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทยนับแต่การก่อตั้งราชอาณาจักรสยามจนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ 1) หาแนวทางการแปลวรรณกรรมร้อยกรองโบราณของไทย และ 2) ตัดสินคุณภาพของงานแปลวรรณกรรมดังกล่าว สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้บรรยายได้สรุปภาพรวมทฤษฎีการแปลของโลกตะวันตกเป็น 2 แนวทางหลัก ได้แก่

1. ทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการรักษารูปแบบหรือฉันทลักษณ์ของต้นฉบับ วิธีการดังกล่าวส่งผลให้งานแปลไม่สามารถสื่อความหมายให้เข้าใจได้ แต่ได้ชื่อว่า “ข้อสัดย์” ต่อต้นฉบับ
  2. ทฤษฎีที่มุ่งรักษาความหมายของเนื้อหาในต้นฉบับ ซึ่งผู้บรรยายมองว่าเป็นงานแปลที่ไม่ข้อสัดย์ต่อต้นฉบับ
- ผู้บรรยายเห็นว่า การใช้ทฤษฎีไม่ว่าแนวทางใดก็ตามเป็นอุปสรรคต่อการแปล เพราะผู้แปลถูกจำกัดด้วยขอบเขตของทฤษฎีที่ใช้ ผู้บรรยายจึงไม่ประยุกต์ใช้ทฤษฎีการแปลในการแปลวรรณกรรมร้อยกรองโบราณของไทย แต่ยึดแนวทาง empirisme ของ Étienne DOLET ซึ่งเน้นการใช้ประสบการณ์ การค้นคว้าทดลองด้วยตนเอง เป็นแนวทางในการศึกษา จากประสบการณ์ในการศึกษาและการแปลวรรณกรรมภาษาไทยเป็นภาษาฝรั่งเศสอย่างยาวนาน ผู้บรรยายยืนยันว่า ในการทำงานแปล ผู้แปลจะต้องมีคุณสมบัติ 3 ประการที่สำคัญคือ
1. เข้าใจความหมายอย่างถ่องแท้
  2. มีความสามารถในการใช้ภาษาดีเยี่ยมทั้งภาษาต่างประเทศ (ภาษาต้นทาง) และภาษาแม่ของตน
  3. มีการหลักการแปลที่ถูกต้อง กล่าวคือ ปฏิเสธการแปลแบบคำต่อคำ

ปัญหาการแปลวรรณกรรมร้อยกรองโบราณของไทย

ผู้บรรยายได้จำแนกปัญหาการแปลวรรณกรรมร้อยกรองโบราณของไทยออกเป็น 3 ประเด็นใหญ่ ได้แก่

1. ด้านคำศัพท์

1.1 ปัญหาภายในตัวบท: คำในภาษาไทยหลายคำมีวิวัฒนาการทางความหมายอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้

- 1.1.1 ความหมายของคำเปลี่ยนแปลง เช่น “แพ้” มีความหมายในสมัยสุโขทัยว่า “ชนะ”
- 1.1.2 คำบางคำสูญหายไปจากภาษาไทยในปัจจุบัน จึงไม่เป็นที่รู้จักและไม่เข้าใจความหมาย
- 1.1.3 การสะกดคำไม่มีมาตรฐาน ทำให้ผู้แปลไม่อาจตัดสินใจได้ว่าผู้แต่งต้องการใช้คำใดแน่

ปัญหาภายในตัวบททั้งสามประการส่งผลต่อการตีความเพื่อทำความเข้าใจความหมายของคำและความหมายของเรื่องโดยรวม

1.2 ปัญหาภายนอกตัวบท

1.2.1 ในการชำระพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำบางคำโดยเฉพาะคำศัพท์โบราณถูกตัดออกจากพจนานุกรม

1.2.2 ประเทศไทยยังขาดการศึกษาวิจัยด้านคำศัพท์โบราณ

ปัญหาภายนอกตัวบททำให้ผู้แปลไม่สามารถสืบค้นความหมายได้

2. ด้านรูปแบบ

2.1 ด้านฉันทลักษณ์: วรรณกรรมร้อยกรองของไทยมีฉันทลักษณ์ที่มีกฎเกณฑ์เข้มงวดและตายตัว อาทิ โคลงสี่สุภาพ (quadrian) เพื่อให้เกิดทำนองเสนาะ (cantilation) ซึ่งประกอบด้วยทำนองเสียงจากการใช้วรรณยุกต์และสระบางเสียง และจังหวะช้า-เร็ว จากการใช้สระสั้น-ยาว กฎเกณฑ์ดังกล่าวทำให้การรักษาฉันทลักษณ์ของต้นฉบับทำไม่ได้ ผู้บรรยายมองว่างานแปลร้อยกรองภาษาไทยโบราณสูญเสียคุณค่าทางสุนทรียะด้านทำนองเสนาะของต้นฉบับ

2.2 ด้านลีลาการเขียน: ผู้แปลสามารถรักษาลีลาการเขียนในต้นฉบับไว้ได้ในบทแปล

3. ด้านความกำกวมของความหมาย

วรรณคดีร้อยกรองโบราณของไทยสามารถตีความได้หลายความหมาย ยากต่อการตัดสินใจว่าความหมายใดเป็นความหมายที่ถูกต้องที่สุด ความกำกวมดังกล่าวอาจเกิดจากคำไวพจน์ โดยผู้แต่งอาจไม่มีเจตนาให้เกิดความกำกวม หรืออาจมีเจตนาใช้คำดังกล่าวเพื่อเล่นคำให้สื่อความหมายได้หลายความหมายหรือหลายระดับ

ศาสตราจารย์ ดร. Gilles DELOUCHE สรุปว่า ในทัศนะของตน การแปลร้อยกรองภาษาไทยโบราณเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ เพราะสุนทรียะของต้นฉบับขาดหายไปจากบทแปล การแปลร้อยกรองภาษาไทยโบราณจึงดำเนินการ “ทรยศ” ต่อต้นฉบับ ในการถ่ายทอดวรรณกรรมร้อยกรองภาษาไทยโบราณ ผู้บรรยายเห็นว่าไม่ควรใช้คำว่า “แปล” แต่ควรใช้คำว่า “คัดแปลง” ต้นฉบับจะเหมาะสมกว่า ผู้อ่านที่ต้องการเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของวรรณกรรมร้อยกรองไทยโบราณทำได้เพียงอย่างเดียวเท่านั้นคือศึกษาภาษาไทยให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เนื่องจากวรรณคดีร้อยกรองถูกรจนาขึ้นสำหรับการ “ฟัง” เท่านั้น สุนทรียะของงานเกิดจากทำนองเสนาะซึ่งประกอบขึ้นจากสัมผัสสระ สัมผัสอักษร และเสียงวรรณยุกต์ ซึ่งเปรียบเสมือนเสียงดนตรีในภาษาไทย และเป็นสิ่งที่ “แปล” ไม่ได้

2. ประสบการณ์การสอนปัญหาการแปลวัฒนธรรม (Expérience didactique sur le traitement des éléments culturels en traduction) โดย Dr. Augustin DARIAS-MARRIERO, Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, ประเทศสเปน

Dr. Augustin DARIAS-MARRIERO ซึ่งเป็นอาจารย์สอนหลักสูตรปริญญาโทการแปลจากมหาวิทยาลัย Universidad de Las Palmas de Gran Canaria ประเทศสเปน ได้นำเสนอประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรการแปลของสถาบันตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของยุโรป (Livre Blanc) ด้านการแปลและการล่าม ซึ่งแบ่งเป็น 4 สายได้แก่

- สายการแปลเอกสารทั่วไป โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะภาษา
- สายการแปลเอกสารเฉพาะด้าน
- สายล่ามติดตาม
- สายบรรณาธิกรณต้นฉบับงานแปล

จากการจัดการเรียนการสอนแปลทั้ง 4 สาย ผู้บรรยายได้ประสบปัญหาการแปลที่สำคัญคือ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างสังคมที่ผลิตต้นฉบับกับสังคมปลายทาง ซึ่งปรากฏทั้งรูปของภาษาผ่านตัวอักษรและไม่ปรากฏในรูปแบบภาษาแต่แฝงนัยอยู่ในตัวบท ผู้บรรยายได้นำเสนอวิธีการสำคัญที่ใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม 3 วิธี ได้แก่

1. การดัดแปลงต้นฉบับ (adaptation) ด้วยการแทนที่ข้อมูลวัฒนธรรมต้นทางด้วยข้อมูลวัฒนธรรมปลายทาง
2. การอธิบายความด้วยการใส่ข้อมูลที่มีได้ปรากฏในต้นฉบับลงในบทแปลในรูปของการขยายความเข้าไปในเนื้อหา หรือในรูปของเชิงอรรถอธิบายความ
3. การละข้อมูลของต้นฉบับบางส่วนออกไปจากบทแปล

จากนั้น ผู้บรรยายได้ตัวอย่างการประยุกต์ใช้วิธีการแก้ปัญหาการแปลวัฒนธรรมในการจัดการเรียนการสอนแปล ดังนี้

วัตถุประสงค์การเรียนรู้: ผู้สอนควรกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ชัดเจน เช่น

1. ผู้เรียนประยุกต์ใช้หลักการแก้ปัญหาการแปลวัฒนธรรมได้
2. พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนด้าน
  - 2.1 การแปลวัฒนธรรม
  - 2.2 การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม

การจัดการเรียนการสอน: ในการเรียนการสอนการแปลวัฒนธรรมที่สถาบันฯ ผู้บรรยายได้ดำเนินการขั้นตอนต่อไปนี้

1. คัดเลือกต้นฉบับ: ต้นฉบับที่ใช้ในการสอนจะต้องประกอบด้วยข้อมูลทางวัฒนธรรมในสังคมต้นทางจำนวนมาก
2. สอนหลักทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการแปลและการแก้ปัญหาการแปล
3. วิเคราะห์ต้นฉบับ: ผู้สอนต้องฝึกให้ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวบทที่มีข้อมูลด้านวัฒนธรรม ทั้งปัญหาในระดับความเข้าใจและระดับการถ่ายทอด
4. แปลฉบับร่าง 1 และพิจารณาบทแปลร่วมกับเพื่อนเรียนในชั้น
5. แปลฉบับร่าง 2 หลังจากแก้ไขข้อผิดพลาดในฉบับร่าง 1
6. ประเมินผลบทแปล

จากประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนแปลในลักษณะดังกล่าว ผู้บรรยายพบว่านักศึกษาเข้าใจหรือรู้จักความหมายระดับภาษาของคำทุกคำในตัวบท แต่กลับไม่เข้าใจความหมายของตัวบท สาเหตุสำคัญของปัญหาดังกล่าวคือคลังความรู้ด้านวัฒนธรรมของนักศึกษาไม่เพียงพอในการทำความเข้าใจต้นฉบับ ปัญหาการแปลวัฒนธรรมจึงเป็นปัญหาของ “ผู้แปล” มากกว่าปัญหาด้าน “หลักการแปล”

3. การศึกษาเปรียบเทียบทฤษฎีการแปลวัฒนธรรมในวัฒนธรรมของ Antoine Berman กับ ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย (Le culturel dans la traduction littéraire: une étude épistémologique des discours traductologiques d'Antoine Berman et de la théorie interprétative de la traduction) โดย อาจารย์อาทิตย์ วงศ์สง่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

นักทฤษฎีการแปลตะวันตกได้ศึกษาเกี่ยวกับการแปลมาตั้งแต่ยุคจักรวรรดิโรมันโบราณจวบจนปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาด้านการแปลในเชิงทฤษฎีเพิ่งเริ่มขึ้นอย่างจริงจังในปี ค.ศ. 1972 โดยปรากฏคำว่า “ศาสตร์การแปล” ขึ้นเป็นครั้งแรก ทั้งนี้ ในเบื้องต้น ศาสตร์การแปลยังคงเป็นส่วนหนึ่งของสาขาวิชาภาษาศาสตร์ แต่ได้แยกตัวออกมาเป็นสาขาวิชาอิสระในเวลาต่อมา และจำแนกนักทฤษฎีการแปลออกเป็น 2 ฝ่ายได้แก่

1. ฝ่ายยึดตัวบท (sourciers) ซึ่งมุ่งรักษารูปแบบภาษาของตัวบทต้นฉบับโดยใช้วิธีการแปลตามตัวอักษร (littéralisme) ผู้บรรยายได้เลือกทฤษฎีการแปลตามตัวอักษร (littéralisme) ของ Antoine Berman เป็นตัวแทนแนวคิดดังกล่าวในการศึกษาครั้งนี้
2. ฝ่ายยึดเป้าหมายของตัวบท (ciblistes) ซึ่งมุ่งรักษาความหมายและวัตถุประสงค์ของตัวบทต้นฉบับไว้ให้ได้ในภาษาปลายทางโดยใช้วิธีการแปลแบบยึดความหมาย ผู้บรรยายได้เลือกทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย (Théorie Interprétative de la traduction) ของ Danica Seleskovitch และ Marianne Lederer เป็นตัวแทนแนวคิดดังกล่าวในการศึกษาครั้งนี้

ผู้บรรยายได้ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดของทั้งสองฝ่ายในประเด็นเกี่ยวกับการแปลวัฒนธรรมว่ามีความคิดที่สอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

แนวคิดที่สอดคล้องกัน

1. การแปลไม่อาจจัดเป็นศาสตร์ย่อยของสาขาวิชาภาษาศาสตร์ เนื่องจากการทำความเข้าใจต้นฉบับซึ่งมีข้อมูลวัฒนธรรมจะต้องอาศัยคลังความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมดังกล่าว ซึ่งไม่ปรากฏในตัวบทต้นฉบับในรูปภาษา หากแต่จะต้องอาศัยการค้นคว้าภายนอกตัวบท การวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์จึงไม่อาจช่วยให้เข้าใจวัฒนธรรมต้นทางและเข้าถึงความหมายของตัวบทได้ การแปล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแปลวรรณกรรม จึงไม่อาจจัดอยู่ในสาขาวิชาภาษาศาสตร์ได้

ในประเด็นนี้ แม้ทั้งสองฝ่ายจะเห็นพ้องกันว่า การแปลไม่ควรจัดอยู่ในสาขาวิชาภาษาศาสตร์ แต่ Antoine Berman มองว่าการแปลวรรณกรรมเป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญาหรือสุนทรียศาสตร์ ในขณะที่ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมายมองว่าการแปลเป็นสาขาหนึ่งของการสื่อสาร และการแปลวรรณกรรมเป็นการสื่อสารสุนทรียะ แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม ถือได้ว่า การแปลวรรณกรรมซึ่งประกอบด้วยข้อมูลวัฒนธรรม จัดอยู่ในกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ฯลฯ แต่ไม่ใช่สาขาวิชาภาษาศาสตร์

2. การถ่ายทอดข้อมูลวัฒนธรรมของสังคมต้นทางต้องอาศัยการอธิบายความหรือการขยายความเพื่อให้ผู้อ่านในวัฒนธรรมปลายทางเข้าใจความหมายของวัฒนธรรมนั้นๆ ได้ ดังนั้น ในการจัดการปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรม บทแปลอาจเป็นอิสระจากต้นฉบับได้

3. วัฒนธรรมและการแปลวรรณกรรมเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เนื่องจากภาษาอันหมายรวมถึงรูปแบบของงานวรรณกรรม และฉันทลักษณ์ เป็นผลพวงหรือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดสุนทรียะและความสะท้อนอารมณ์แก่ผู้อ่าน ส่งผลให้งานเขียนชิ้นนั้นๆ กลายเป็นงานวรรณกรรมขึ้นได้

แนวคิดที่แตกต่างกัน

1. ความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างทฤษฎีการแปลตามตัวอักษรของ Antoine Berman กับทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมายคือวิธีการถ่ายทอดความหมาย Antoine Berman เห็นด้วยกับการพยายามรักษารูปแบบภาษาต้นฉบับให้มากที่สุด (แม้จะอนุโลมให้บทแปลสามารถเป็นอิสระจากต้นฉบับได้ในการถ่ายทอดข้อมูลวัฒนธรรมต้นทาง) ในขณะที่ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย เน้นความหมายและผลกระทบที่มีต่อผู้อ่านตามเจตนาของผู้เขียน โดยไม่สนใจรักษารูปแบบภาษาต้นฉบับไว้ในบทแปล

2. Antoine Berman มองว่าเนื่องจากรูปแบบภาษาและฉันทลักษณ์เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ต้องรักษาและถ่ายทอดให้ผู้อ่านข้ามวัฒนธรรมเข้าใจ การแปลงานวรรณกรรมจึงควรใช้วิธีการแปลตามตัวอักษร แต่ไม่ใช่การแปลคำต่อคำหรือประโยคต่อประโยค หากแต่แปลให้รู้สึกได้ถึงความเป็น “ต่างชาติ” และรักษารูปแบบของต้นฉบับให้มากที่สุด ทว่าในขณะเดียวกัน บทแปลยังต้องสื่อความหมายได้ ส่วนการแปลเอกสารเฉพาะด้านหรือเทคนิค มีจุดมุ่งหมายเพื่อสื่อสารข้อมูลและการนำไปใช้ประโยชน์ ไม่ใช่การถ่ายทอดวัฒนธรรม จึงไม่จำเป็นต้องเก็บรักษารูปแบบภาษาต้นฉบับไว้

ในประเด็นนี้ ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมายเห็นว่า รูปแบบภาษาและฉันทลักษณ์แม้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมก็จริง แต่ผู้แปลต้องวิเคราะห์ความหมายทางสุนทรียะและอรรถรสของรูปแบบและฉันทลักษณ์นั้นๆ แล้วจึงถ่ายทอดสุนทรียะและอรรถรสด้วยรูปแบบในภาษาปลายทางซึ่งอาจเหมือนหรือแตกต่างจากรูปแบบภาษาต้นทางโดยสิ้นเชิง ส่วนตัวบทเฉพาะด้านซึ่งแตกต่างจากตัวบทวรรณกรรมเนื่องจากไม่มีรูปแบบหรือฉันทลักษณ์ แต่การแปลยังคงยึดหลักการเดียวกันคือการถ่ายทอดความหมายด้วยรูปแบบภาษาปลายทางที่สื่อความหมายได้เท่าเทียมกับต้นฉบับโดยไม่รักษารูปแบบภาษาต้นฉบับ

ไทยศึกษา

4. ความหลากหลายและเสรีภาพทางวัฒนธรรมในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา ระหว่างปี ค.ศ. 1656 - 1688 (*Diversité et liberté culturelles à l'époque du roi Narai d'Ayutthaya (1656-1688)*) โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพรรณิ จันทร์คราญ รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย
 ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กรุงศรีอยุธยาจัดว่าเป็นเมื่อทำสำคัญแห่งหนึ่งของโลก และมีความเป็นสากล
 เนื่องจากการติดต่อค้าขาย การทูต และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับนานาประเทศ ทั้งชาติตะวันตกและตะวันออก
 ผลกระทบสำคัญจากการเปิดสู่สากลของกรุงศรีอยุธยาในช่วงเวลาดังกล่าวอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. ผลกระทบด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

- 1.1 ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ จากการส่งออกและนำเข้าสินค้าระหว่างประเทศ เช่น การส่งออกข้าว เครื่องเทศ น้ำตาล เปลือก
 หนังสัตว์ ฝ้าย ดีบุก ทองคำ และการนำเข้าผ้าทอ พรม เครื่องเคลือบ ม้า เป็นต้น
- 1.2 นโยบายการเปิดรับชาวต่างชาติจากการติดต่อกับประเทศต่างๆ มากกว่า 10 ประเทศ ได้แก่ จีน อินเดีย ลาว เขมร
 เปอร์เซีย อินโดนีเซีย โปรตุเกส ฮอลันดา ฝรั่งเศส อังกฤษ และสเปน เป็นต้น
- 1.3 อิทธิพลในการนับถือศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ คริสต์ หรืออิสลาม
- 1.4 การจัดเขตพื้นที่ทางวัฒนธรรมออกเป็นหมู่บ้านชาวโปรตุเกส ชาวฮอลันดา ชาวจีน ฯลฯ

2. ผลกระทบด้านวัฒนธรรม: การถ่ายทอดและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

- 2.1 การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ โปรตุเกส จีน และมลายู ซึ่งเป็นคู่ค้าสำคัญ และภาษาฝรั่งเศสซึ่ง
 ใช้ในการเจริญสัมพันธไมตรีผ่านกิจการทูตกับประเทศฝรั่งเศส
- 2.2 อาชีพใหม่คือ ล่าม โดยเฉพาะล่ามภาษาโปรตุเกส และภาษามลายู
- 2.3 การสมรสกับชาวต่างชาติเพื่อประโยชน์ทางการค้าหรือการถือครองที่ดิน
- 2.4 การถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการเดินเรือ
- 2.5 การเจริญสัมพันธไมตรีด้วยการส่งและรับเอกอัครราชทูตผู้แทนระหว่างประเทศ
- 2.6 การแลกเปลี่ยนทางศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านดนตรี วรรณกรรม ศิลปะโภชนาการ และการท่องเที่ยว

กล่าวได้ว่า กรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นดินแดนแห่งเสรีภาพทางวัฒนธรรม ซึ่งเปิดรับความ
 แปลกใหม่ ตลอดจนความแตกต่างทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ ด้วยพระปรีชาสามารถขององค์พระมหากษัตริย์ของไทย ซึ่งมี
 พระทัยเปิดกว้างและสายพระเนตรยาวไกล สามารถนำพาประเทศให้รอดพ้นจากภัยคุกคามจากต่างชาติด้วยการเปิดรับชาติ
 ตะวันตกผ่านการติดต่อการค้า การเจริญสัมพันธไมตรีและการเจรจาทางการทูต

5. ภาพประติมากรรมเรื่องรามเกียรติ์ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในประเทศเมียนมาและประเทศไทย (19th Century sculpture of the Ramayana in Myanmar and Thailand) โดย ศาสตราจารย์ ดร. พิริยะ ไกรฤกษ์ อดีตผู้อำนวยการศูนย์ ไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย วิทยากรหลักในการประชุม

การศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะยืนยันว่า การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยและพม่าในอดีต ส่งผลให้
 เกิดการสร้างสรรงานประติมากรรมเรื่องรามเกียรติ์ในพม่า เป็นที่ทราบกันดีว่า งานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับรามเกียรติ์และการ
 แสดงโขนในพม่า มีขึ้นหลังจากที่เชลยศึกชาวสยามถูกกวาดต้อนไปรับใช้ราชสำนักอังวะ งานประติมากรรมแกะสลักใน
 พม่าแสดงท่ารำของตัวละคร โขนในเรื่องรามเกียรติ์ที่ได้รับการฝึกสอนจากเชลยศึกชาวสยาม ระหว่างปี ค.ศ. 1846-1849 มี
 การสลักภาพประติมากรรมเกี่ยวกับรามเกียรติ์ 347 ชิ้น ในสถานที่สำคัญในพม่าหลายแห่ง ซึ่งเป็นท่ารำในฉากการทำ
 สงครามระหว่างกองทัพของพระรามและกองทัพของทศกัณฐ์ ตลอดจนภาพชีวิตประจำวันซึ่งสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะตัว
 ของศิลปะพม่า เช่น ท่าการนวดหนุมาน ส่วนงานศิลปะอื่นๆ ในพม่าที่เกี่ยวข้องกับรามเกียรติ์ มักทำขึ้นเพื่อใช้ในการแสดง

โขน เช่น การแกะหัวโขน การออกแบบเครื่องแต่งกายของตัวละคร การเปลี่ยนแปลงดนตรีที่ใช้ประกอบการรำ ตลอดจนการดัดแปลงเนื้อเรื่องบางตอนของรามเกียรติ์

ในประเทศไทย งานศิลปะเกี่ยวกับรามเกียรติ์มีขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 ในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งที่ 2 และกลับมาเริ่มต้นอีกครั้งหลังการสถาปนากรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นผู้ทรงพระราชนิพนธ์วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ด้วยพระองค์เองในปี ค.ศ. 1770 และโปรดให้มีการแสดงโขนเพื่อเฉลิมฉลองการอัญเชิญพระแก้วมรกตมาประดิษฐาน ณ กรุงธนบุรี

ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์เป็นบางตอน ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดให้แกะสลักภาพประติมากรรมนูนต่ำเรื่องรามเกียรติ์ประดับฐานพระอุโบสถของวัดพระเชตุพนจันทวน 156 ชิ้น และแกะสลักประตูไม้ประดับมุกเป็นภาพตัวละครในวรรณคดีเรื่องดังกล่าวบนบานประตูพระอุโบสถจำนวน 8 บาน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ศิลปกรรมเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ในประเทศพม่าแตกต่างจากงานศิลปะของไทยซึ่งมีพัฒนาการอย่างยาวนานต่อเนื่องและหลากหลายรูปแบบ ภาพแกะสลักนูนต่ำที่ประดับฐานพระอุโบสถวัดพระเชตุพนแสดงให้เห็นถึงความเจริญสูงสุดของศิลปะด้านประติมากรรมของไทย อย่างไรก็ตาม ยังเป็นที่ถกเถียงและต้องศึกษาค้นคว้ากันต่อไปว่า ก่อนการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1767 เคยมีงานประติมากรรมเรื่องรามเกียรติ์ในประเทศพม่าหรือไม่

การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ

6. เป้าประสงค์ จุดหมาย และวัตถุประสงค์การเรียนภาษาต่างประเทศในโลกปัจจุบัน (Purposes, aims and objectives of foreign language education in contemporary world) by ศาสตราจารย์ ดร. Michael Byram, Durham University, ประเทศสหราชอาณาจักร

เป็นที่ทราบกันดีว่า โลกปัจจุบันเป็นโลกยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเปิดกว้างออกสู่สังคมต่างชาติ ต่างวัฒนธรรม การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อตอบสนองความต้องการในการสื่อสารกับนานาประเทศ อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์ ดร. Michael Byram กล่าวว่าการศึกษาภาษาต่างประเทศไม่ควรมีเป้าหมายเพียงเพื่อการนำภาษาไปใช้ประโยชน์ด้านการสื่อสารเท่านั้น แต่จะต้องใช้การเรียนภาษาเป็นวิธีการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และที่สำคัญยิ่งกว่าคือการพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตในสังคมประชาธิปไตยอีกด้วย การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศจะต้องบรรลุจุดมุ่งหมายใน 3 ระดับ ได้แก่

1. Purpose หมายถึง ความคาดหวังหรือเป้าหมายในเชิงอุดมคติของการจัดการเรียนการสอน นั่นคือ การสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพระบอบประชาธิปไตย มีมนุษยธรรม มีทักษะในการแสวงหาความรู้ และเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชาติ
2. Aim หมายถึง จุดหมายที่ต้องการบรรลุ คือทักษะการสื่อสาร
3. Objective หมายถึง วัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละบทเรียน

วิธีการจัดการเรียนการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายทั้ง 3 ระดับ แต่ละช่วงชั้น/ระดับการศึกษา จะต้องพัฒนาผู้เรียนในประเด็นต่อไปนี้

1. ความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ซึ่งประกอบด้วยทักษะย่อย 2 ทักษะคือ
  - 1.1. ความสามารถในการวิเคราะห์เกี่ยวกับวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ในสังคมหนึ่งๆ ซึ่งส่งผลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลในสังคมนั้น
  - 1.2. ความสามารถในการตัดสินใจประเมินคุณค่าค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลในสังคมเดียวกันหรือต่างวัฒนธรรม ด้วยหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เปิดเผยได้ เช่น หลักเกณฑ์ด้านค่านิยมประชาธิปไตย
2. พฤติกรรมเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น

การพัฒนาทักษะดังกล่าวให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนจะต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (project-based learning) โดยมีบริบทสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง และเรียนร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนชาวต่างชาติในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในยุโรป

การจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในยุโรปเน้นความเป็นสากล (internationalism) หรือการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนจากต่างวัฒนธรรม โดยมองว่าการเรียนแบบชาตินิยม (nationalism) เป็นการปิดกั้นผู้เรียนจากการรู้จักชาติอื่น การเรียนภาษาต่างประเทศจะต้องเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับวัฒนธรรมต่างชาติ เพื่อสร้างอัตลักษณ์สากล (international identification) ตามปรัชญาการศึกษาขององค์การ UNESCO ปี ค.ศ. 1996 กล่าวคือ “การเรียนรู้ร่วมกันด้วยศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกัน” (Learning together as equals in dignity) ซึ่งเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ปรัชญาดังกล่าวได้ถูกบรรจุไว้ในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิที่พึงมีในสังคมประชาธิปไตย (RFCDC) ที่ทุกหลักสูตรต้องยึดถือปฏิบัติ แนวคิดการจัดการศึกษาในลักษณะดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากความล้มเหลวในการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมในหลายประเทศในยุโรป องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจึงพยายามจะสร้างการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมขึ้นในยุโรปให้สำเร็จ

ผู้บรรยายได้ให้ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างอัตลักษณ์สากลในยุโรปไว้ดังนี้

จุดประสงค์การเรียนรู้: สร้างค่านิยมความเป็นประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเป็นธรรม ความเสมอภาค และการเคารพกติกา

ตัวอย่างกิจกรรมในการศึกษาระดับพื้นฐาน

- จงอภิปรายว่าเหตุใดโรงเรียนจึงควรให้ความรู้ด้านประชาธิปไตยและการปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองของประเทศในระบบอบประชาธิปไตย
- จงแสดงความเห็นสนับสนุนว่าเหตุใดพลเมืองทุกคนควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันและปราศจากอคติภายใต้กฎหมาย
- จงอภิปรายว่าเหตุใดจึงควรประยุกต์และบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมในทุกสถานการณ์

ตัวอย่างกิจกรรมในการศึกษาระดับสูง

- จงแสดงเหตุผลสนับสนุนว่าเหตุใดบุคคลผู้ได้รับความไว้วางใจให้ใช้อำนาจนิติบัญญัติจึงควรอยู่ภายใต้กฎหมายและการกำกับติดตามตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญตามสมควร
- จงแสดงความคิดเห็นสนับสนุนว่าเหตุใดข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายของรัฐและการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติจึงควรเปิดเผยต่อสาธารณะ
- จงอภิปรายว่าเหตุใดจึงควรมีการชดเชยความเสียหายที่ประชาชนได้รับจากการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งละเมิดสิทธิพลเรือน

ผู้บรรยายสรุปว่า การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศมักถูกมองว่าเป็นเพียงเครื่องมือในการพัฒนาทักษะการติดต่อสื่อสารเท่านั้น แต่อันที่จริง การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพที่มาจากความเข้าใจที่ถูกต้อง ผ่านการคิดวิเคราะห์ ประเมินค่าบนฐานของเหตุผล ความเข้าใจดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้เมื่อเราเข้าใจตนเองและผู้อื่นอย่างถ่องแท้ผ่านการศึกษาในระดับต่างๆ การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศจึงไม่ควรเน้นแค่การพัฒนาทักษะการสื่อสาร แต่ควรเน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่รู้จักคิดวิเคราะห์ แสวงหาความรู้ เข้าใจผู้อื่น (จากต่างวัฒนธรรม) เพื่อตอบสนองต่อสังคมที่เปลี่ยนไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์

7. จากความแตกต่างทางภาษาสู่ความกลมกลืนทางวัฒนธรรม (De l'asymétrie linguistique à l'authenticité interculturelle : reconstruction identitaire et réconciliation culturelle) โดย Dr. Patchareerat Yanaprasat, Université de Genève, ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

ในโลกปัจจุบัน การศึกษากลายเป็นธุรกิจรูปแบบหนึ่ง สถานศึกษาจึงพยายามดึงดูดผู้เรียนให้เข้ามาศึกษาในสถาบันให้มากที่สุด โดยไม่จำกัดเฉพาะผู้เรียนในประเทศเท่านั้น แต่ยังต้องรองรับผู้เรียนต่างชาติอีกด้วย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ผู้สอน (รวมถึงบุคลากรสนับสนุนด้านการศึกษา) จำเป็นต้องรู้ภาษาต่างประเทศอย่างน้อยที่สุด 1 - 2 ภาษา และอาจต้องจัดการเรียนการสอนในภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาแม่

ปรากฏการณ์ดังกล่าว ทำให้ผู้บรรยายสนใจศึกษาวิจัยเพื่อหาคำตอบว่า ผู้เรียนภาษาต่างประเทศมีทักษะและความคาดหวังต่อผู้สอนภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาอย่างไรบ้าง งานวิจัยดังกล่าวเป็นงานวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหลักสูตรภาษาฝรั่งเศสในฐานะภาษาต่างประเทศและภาษาโรมานซ์ จากมหาวิทยาลัย Hambourg ประเทศเยอรมนี และมหาวิทยาลัยเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาชอบเรียนกับผู้สอนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา เพื่อเรียนรู้มุมมองที่แตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้น สัดส่วนระหว่างผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษาและไม่ใช่อเจ้าของภาษาจะต้องสมดุล กล่าวคือ ไม่ควรมีเฉพาะผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษา แต่ควรมีผู้สอนที่มาจากต่างวัฒนธรรม ซึ่งนักศึกษาใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาทักษะด้านภาษาและการปรับตัวทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ งานวิจัยยังแสดงทัศนะของนักศึกษาต่อผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษาว่า การที่พูดภาษาได้ อาจไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้สอนภาษาต่างประเทศจึงไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของภาษาเสมอไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการสอนภาษาต่างประเทศ จำเป็นต้องมีทั้งเจ้าของภาษาและผู้สอนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาเพื่อประสานเติมเต็มการส่งผ่านวัฒนธรรมสู่ผู้เรียน สิ่งสำคัญที่ต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนนอกเหนือจากทักษะด้านภาษาแล้ว ยังต้องพัฒนาทักษะการปรับตัวและความเข้าใจคนจากต่างวัฒนธรรม ตลอดจนทักษะการสื่อสารให้ตนเองเป็นที่เข้าใจของคนต่างวัฒนธรรมเช่นกัน

8. – 10. ทักษะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ

หัวข้อนี้เป็นการสรุปการนำเสนอบทความ 3 เรื่อง ได้แก่

1. La place de la compétence interculturelle dans l'enseignement/apprentissage des langues étrangères - Pascaline Linda Ngameni Nebouet, Université de Lleida, ประเทศสเปน
2. La didactique du plurilinguisme à l'université en Thaïlande : Quels aspects ? Quelles pratiques des enseignants ? - Niparat Imsil, Université de Tour, ประเทศฝรั่งเศส
3. Intercultural competence, foreign language education and worldwide communication - Nurdan Gürbüba, Middle East Technical University, ประเทศตุรกี

ผู้นำเสนอบทความ 3 ท่าน นำเสนอผลการศึกษาซึ่งมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ปัจจุบัน การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในหลายประเทศ โดยเฉพาะในยุโรป ไม่เห็นด้วยกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีทัศนคติและพฤติกรรมเดียวกับเจ้าของภาษา หรืออีกนัยหนึ่งคือให้กลายเป็นเจ้าของภาษาหรือใกล้เคียงกับเจ้าของภาษาให้มากที่สุด การจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศควรมุ่งสร้าง “ผู้สื่อสารวัฒนธรรม” ให้มีทักษะด้านวัฒนธรรม ดังนี้

1. ทักษะการปรับทัศนคติ เมื่อมีการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม
2. ทักษะการเรียนรู้และการเปิดรับวัฒนธรรมใหม่
3. ทักษะการปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม

ในการพัฒนาทักษะดังกล่าว ผู้สอนจะต้องไม่พยายาม “ครอบ” ผู้เรียนด้วยวัฒนธรรมของประเทศเจ้าของภาษาเพื่อให้รู้เจนจบ หากแต่สอนให้ผู้เรียนตระหนักถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและปรับตัว ตลอดจนให้ความเคารพความแตกต่าง

ดังกล่าวได้ ผู้สอนจึงมิใช่ผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม แต่มีบทบาทเป็นเพียง “ตัวกลาง” (médiateur) ในการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ เป็นการสอนการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ที่เน้นการช่วยให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อผู้ที่มาจากต่างวัฒนธรรม ตระหนักถึงคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเคารพในความหลากหลายดังกล่าว เพื่อก้าวข้ามอคติ การแบ่งแยกและการเหยียดชาติพันธุ์ให้ได้ในที่สุด

11. ปัญหาการออกเสียงอັฒสระ [j] ของนักศึกษาไทยซึ่งเรียนภาษาฝรั่งเศส (Le [j] français pour les Thaïlandais) โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. สัตยชัย สุลักษณ์านนท์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

ในภาษาฝรั่งเศส หน่วยเสียงอັฒสระ [j] ปรากฏได้ทั้ง 3 ตำแหน่ง คือ ต้น กลาง และท้าย พยางค์ โดยมีรูปตัวเขียนคือ i หรือ y ตามด้วยสระเดี่ยวหรือสระผสม อันที่จริง การออกเสียงอັฒสระ [j] ไม่น่าจะเป็นปัญหาสำหรับผู้เรียนไทย เนื่องจากมีเสียงอັฒสระนี้ในภาษาไทยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ ตำราการออกเสียงภาษาฝรั่งเศสสำหรับผู้เรียนไทยจึงไม่ให้ความสำคัญกับการออกเสียงอັฒสระดังกล่าว และไม่มีการวิจัยเกี่ยวกับอັฒสระเสียงนี้

อย่างไรก็ดี จากการศึกษากาพย์เสียงอັฒสระ [j] ในพจนานุกรมภาษาฝรั่งเศส-ไทย และจากประสบการณ์ของผู้บรรยายพบว่า ผู้เรียนไทยมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการออกเสียงอັฒสระดังกล่าว หรือมีปัญหาการออกเสียงอັฒสระ [j] สืบเนื่องจากอิทธิพลของภาษาแม่ โดยสรุปปัญหาได้ดังนี้

1. ปัญหาการออกเสียงอັฒสระ [j] ในตำแหน่งต้นพยางค์

1.1 อັฒสระ [j] ในพยางค์ต้น ผู้เรียนไทยมีแนวโน้มจะออกเสียงสระ [i] แทน [j] เช่น

คำภาษาฝรั่งเศส	เสียงที่ถูก	ออกเสียงเป็น
iode	[jɔd]	[iɔd]
ionique	[jɔnik]	[iɔnik]

เว้นแต่คำนั้นๆมีเสียงสระ [e] หรือ [ɛ] ผู้เรียนไทยจึงจะออกเสียงสระ [i] ตามด้วย [j] เช่น

คำภาษาฝรั่งเศส	เสียงที่ถูก	ออกเสียงเป็น
hier	[jɛR]	[ijɛR]
hiérarchie	[jɛRaRʁi]	[ijeRaRʁi]

1.2 อັฒสระ [j] ในพยางค์กลางหรือพยางค์ท้าย

ผู้เรียนไทยมีแนวโน้มจะออกเสียงอັฒสระ [j] 2 ครั้ง โดยอັฒสระ [j] เสียงแรกกลายเป็นเสียงตัวสะกดของพยางค์ที่นำมาข้างหน้า เช่น

คำภาษาฝรั่งเศส	เสียงที่ถูก	ออกเสียงเป็น
accueillir	[akœjiR]	[akœijjiR]
travailler	[tRavaje]	[tRavajje]

หรือไม่ออกเสียง อັฒสระ [j] เลย เช่น

คำภาษาฝรั่งเศส	เสียงที่ถูก	ออกเสียงเป็น
crier	[kRije]	[kRie]
nation	[nasjɔ̃]	[nasiɔ̃]

2. ปัญหาการออกเสียงอັตสระ [j] ในตำแหน่งกลางพยางค์ (ระหว่างพยัญชนะกับสระอื่น)

2.1 เมื่อพยัญชนะที่นำเสียงอັตสระ [j] ในตำแหน่งกลางพยางค์เป็น [ɲ] ผู้เรียนไทยมักออกเสียง [j] ในบริบทดังกล่าวไม่ได้ จึงเพิ่มเสียงอັตสระ [j] หรือ [ij] เข้าไปในพยางค์ดังกล่าวเพื่อช่วยให้การออกเสียงง่ายขึ้น เช่น

คำภาษาฝรั่งเศส	เสียงที่ถูก	ออกเสียงเป็น
accompagnez	[akɔ̃paɲje]	[akɔ̃pajije]
plaignions	[plɛɲjɔ̃]	[plɛnajjɔ̃]

2.2 เมื่อพยัญชนะที่นำเสียงอັตสระ [j] ในตำแหน่งกลางพยางค์เป็น [s] ในคำที่ลงท้ายด้วย -tion, -tiel, -tial, -cial ผู้เรียนไทยมีแนวโน้มจะไม่ออกเสียงอັตสระ [j]

คำภาษาฝรั่งเศส	เสียงที่ถูก	ออกเสียงเป็น
nation	[nasjɔ̃]	[nasiɔ̃]
social	[sɔsjaɪ]	[sɔsjaɪ]

ในสองกรณีข้างต้น การออกเสียงอັตสระ [j] ผิดพลาด ไม่ทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนแปลง จึงทำให้ผู้สอนมักละเลยการฝึกฝนการออกเสียงอັตสระดังกล่าวให้ถูกต้อง อันที่จริงแล้ว การออกเสียงอັตสระ [j] ผิด โดยเพิ่มเสียง [i] เข้าไปอาจทำให้ความหมายเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง กลายเป็นคำใหม่ เช่น

คำภาษาฝรั่งเศส	ความหมาย	เสียงที่ถูก	ออกเสียงเป็น	คำภาษาฝรั่งเศส	ความหมาย
piéd	เท้า	[pje]	[pije]	piller	ปล้นสะดม
papion	ลิงบาบูน	[papjɔ̃]	[papijɔ̃]	papillon	ผีเสื้อ

หรือผิดความหมายทางไวยากรณ์โดยเฉพาะเรื่องกาล ทำให้เกิดความสับสนระหว่างปัจจุบันกาลกับอดีตกาล (imparfait)

3. ปัญหาการออกเสียงอັตสระ [j] ในตำแหน่งท้ายพยางค์

เนื่องจากคำในภาษาไทย ไม่มีเสียงอັตสระ [j] เป็นเสียงสะกดปิดท้ายพยางค์ ผู้เรียนไทยจึงมักไม่ออกเสียงอັตสระ [j] ซึ่งเป็นตัวสะกด เช่น

คำภาษาฝรั่งเศส	เสียงที่ถูก	ออกเสียงเป็น
fille	[fi]	[fi:]
famille	[fami]	[fami:]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แม้ว่าเสียงอັตสระ [j] จะมีในระบบเสียงภาษาไทย แต่ตำแหน่งการเกิดเสียงทั้งต้นพยางค์ กลางพยางค์ และท้ายพยางค์ ตลอดจนบริบทแวดล้อมของเสียงอັตสระดังกล่าวแตกต่างจากภาษาฝรั่งเศส จึงทำให้ผู้เรียนไทยออกเสียงอັตสระในคำภาษาฝรั่งเศสผิดพลาด ดังนั้น ตำราการออกเสียงภาษาฝรั่งเศสสำหรับผู้เรียนไทยจึงควรฝึกทักษะการออกเสียงอັตสระ [j] ของผู้เรียนไทยให้มากขึ้น เพื่อลดปัญหาการออกเสียงผิดพลาด ซึ่งนอกจากจะทำให้การออกเสียงขาดความสละสลวยแล้ว ยังอาจทำให้ความหมายของคำหรือข้อความเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง

12. นิทรรศการพระประวัติและพระกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ในโอกาสที่สถาบันภาษาและอารยธรรมตะวันออกแห่งชาติ (INALCO) ประเทศฝรั่งเศส และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกันจัดการประชุมวิชาการเรื่อง Cultural Crossroads: Interconnectedness of Language, Culture and Education มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้นำนิทรรศการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ไปจัดแสดงที่สถาบันภาษาและอารยธรรมตะวันออกแห่งชาติ ระหว่างวันที่ 21-22 พฤศจิกายน 2561 ด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรำลึกถึงการเสด็จสู่สวรรคาลัยของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

นครินทร์ครบรอบ 10 ปี และเพื่อนำเสนอพระกรณียกิจตลอดเวลา 50 ปีแห่งการทรงงานของพระองค์ อันเป็นต้นกำเนิดของแนวคิดในการจัดการประชุมวิชาการเพื่อส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมในครั้งนี้ เนื้อหาของนิทรรศการมุ่งเน้นไปที่พระกรณียกิจตลอดพระชนม์ชีพของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ โดยแบ่งเป็นพระกรณียกิจ

1. ด้านการศึกษา โดยเฉพาะการทรงงานด้านการจัดการเรียนการสอนภาษา วรรณคดีและอารยธรรมฝรั่งเศส แก่นักศึกษาไทยอย่างต่อเนื่องยาวนานถึง 32 ปี
2. ด้านการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรผู้ยากไร้
3. ด้านการแพทย์และสาธารณสุข
4. ด้านการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมไทยและนานาชาติ โดยเฉพาะด้านดนตรีคลาสสิก
5. ด้านการส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ อาจแบ่งหัวข้อย่อยออกเป็นสิ่งที่ประทับใจ ผลพลอยได้ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นต้น

ผลพลอยได้ด้านการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสและการแปลภาษาฝรั่งเศส

ความรู้ด้านการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสและการแปลภาษาฝรั่งเศส-ไทยที่ได้รับจากการประชุมวิชาการฯ สามารถนำมาบูรณาการในการเรียนการสอนกระบวนการวิชาการแปลภาษาฝรั่งเศส-ไทย (FRE 3301, FRE 3302 และ FRE 4303) ของสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาควิชาภาษาตะวันตกให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกระบวนการแก้ปัญหาการถ่ายทอดวัฒนธรรมต้นทางเพื่อให้ผู้อ่านในสังคมปลายทางเข้าใจได้อย่างถูกต้องและรักษาความหมายทั้งระดับสาระและอรรถรส ตลอดจนหน้าที่ของข้อมูลในต้นฉบับไว้ได้ในบทแปล

สิ่งที่ประทับใจ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงให้ความสำคัญกับการจัดประชุมวิชาการฯ ครั้งนี้ โดยเสด็จพระราชดำเนนเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดการประชุมฯ ณ สถาบันภาษาและอารยธรรมตะวันออกแห่งชาติ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส และทรงเข้าร่วมรับฟังการปาฐกถาพิเศษของศาสตราจารย์ ดร. Gilles Delouche ซึ่งเป็นวิทยากรหลัก ในหัวข้อ “ความเป็นไปได้ในการแปลวรรณกรรมร้อยกรองโบราณของไทยเป็นภาษาฝรั่งเศส” จากนั้น ทรงเสด็จพระราชดำเนินชมนิทรรศการพระราชประวัติและพระกรณียกิจของสมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ในรัชกาลที่ 9 ซึ่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้นำมาจัดแสดง ณ อาคารหอประชุมของสถาบันฯ เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณของสมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ให้ชาวต่างชาติได้รับทราบ และได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมประชุมจาก 49 ประเทศ ตลอดจนนักศึกษาของสถาบันฯ จำนวนมาก นอกจากนี้ ยังเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมชมห้องสมุดของสถาบันฯ ด้วยความสนพระทัยอย่างจริงจัง จนเป็นที่ชื่นชมของชาวต่างชาติและเป็นที่ปลื้มปิติของพสกนิกรชาวไทยที่มีโอกาสได้เข้าร่วมรับเสด็จอีกด้วย

ผลพลอยได้ด้านวิชาการ

1. การตีพิมพ์บทความวิชาการต่อยอดจากบทความที่นำเสนอและตีพิมพ์เผยแพร่ในรายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการครั้งนี้: ผู้เข้ารับทุนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับหัวข้อปัญหาการแปลวัฒนธรรมและได้ปรับปรุงบทความที่นำเสนอฯ ให้มีรายละเอียดและมีการวิเคราะห์เชิงลึกและมีเนื้อหาครอบคลุมปัญหาต่างๆ มากขึ้น จากนั้น ได้เสนอบทความดังกล่าวไปที่กองบรรณาธิการวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งอยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย 1 (TCI 1) ในชื่อ “Enseigner la traduction du culturel: une approche fonctionnelle sur fondement interprétatif – การถ่ายทอดวัฒนธรรมตามแนวทางการสอนแปลแบบยึดความหมายและหน้าที่” ทั้งนี้ บทความเรื่องดังกล่าวได้รับการตอบ

รับจากบรรณาธิการวารสารฯ และผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว และมีกำหนดเผยแพร่ในวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 (มิ.ย. – ธ.ค. 2562)

2. การขยายเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ: สืบเนื่องจากการประชุมวิชาการครั้งนี้ มหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่เข้าร่วมการประชุมฯ 5 มหาวิทยาลัย ได้ร่วมลงนามแสดงเจตจำนงในการเป็นเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันภาษาและอารยธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศฝรั่งเศส ได้แก่ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อจัดกิจกรรมวิชาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้ ในปีการศึกษา 2562 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จะเป็นเจ้าภาพในการจัดการประชุมวิชาการระดับนานาชาติด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ในวันที่ 19 ธันวาคม 2562 นี้

(ลงนาม) .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศศิ อินทโกสุม)

ผู้รายงาน

ส่วนที่ 5 ความเห็นของผู้บังคับบัญชาของเจ้าสังกัด และโครงการที่ดำเนินงานต่อไป (ยกเว้นกรณีผู้รายงานเป็นข้าราชการตั้งแต่ระดับอธิบดีหรือเทียบเท่าขึ้นไป)

5.1 ความเห็นของหัวหน้าภาควิชา

.....
 .....

(ลงนาม) .....

(อาจารย์สิริชัย โชคชัยสัมฤทธิ์)

หัวหน้าภาควิชาภาษาตะวันตก

5.2 ความเห็นของคณบดี

.....
 .....

(ลงนาม) .....

(รองศาสตราจารย์วิโรจ นาคชาติ)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

หมายเหตุ

1. หากมีเอกสารให้แนบด้วย
2. รายงานควรใช้กระดาษ A4 ความยาวประมาณ 5-10 หน้า และถ้ามีต่างหากเพิ่มเติม ก็ให้แนบด้วย
3. โปรดส่งรายงานภายในเวลา 3 เดือน นับตั้งแต่รายงานตัวกลับเข้าปฏิบัติราชการตามปกติ

นิทรรศการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
เนื่องในโอกาสการประชุมวิชาการนานาชาติ เรื่อง

Cultural Crossroads: Interconnectedness of Language, Culture and Education

ณ สถาบันภาษาและอารยธรรมตะวันออกแห่งชาติ กรุงปารีส ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

วันที่ 21 – 21 พฤศจิกายน 2561

การนำเสนอผลงานในการประชุมวิชาการนานาชาติ เรื่อง

Cultural Crossroads: Interconnectedness of Language, Culture and Education

ณ สถาบันภาษาและอารยธรรมตะวันออกแห่งชาติ กรุงปารีส ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

วันที่ 21 – 21 พฤศจิกายน 2561

Proceedings

Carrefours interculturels : Connexions entre langue, culture et éducation

Cultural Crossroads: Interconnectedness of Language, Culture and Education

20-21 Novembre 2018,
Paris, France

CULTURAL CROSSROADS: INTERCONNECTEDNESS OF LANGUAGE, CULTURE AND EDUCATION/
CARREFOURS INTERCULTURELS : CONNEXIONS ENTRE LANGUE, CULTURE ET ÉDUCATION
20-21 NOVEMBER 2018, PARIS, FRANCE

Editor

Assistant Professor Dr. Jantima ANGKAPANICHKIT
Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Editorial Board

Scientific Committee/Comité scientifique

Professor MICHAEL BYRAM	University of Luxembourg
Professeur JEAN-MARC DEFAYS	University of Liège, Belgium
Assoc. Prof. Dr. Dumrong ADUNYARITTIGUN	Thammasat University
Assoc. Prof. Dr. Sirajit DEJAMONCHAI	Thammasat University
Assoc. Prof. Dr. Supawat PUKCHAROEN	Thammasat University
Assist. Prof. Dr. Pattamawan JIMARKORN ZILLI	Thammasat University
Assist. Prof. Dr. Passapong SRIPICHARN	Thammasat University
Assist. Prof. Dr. Saneh THONGRIN	Thammasat University
Assist. Prof. Dr. Apisak PUPIPAT	Thammasat University
Assist. Prof. Dr. Kamittha KONGTIP JARUPINTUSOPHON	Thammasat University
Assist. Prof. Dr. Suthisa ROJANA-ANUN	Thammasat University
Dr. Frédéric CARRAL	Thammasat University
Dr. Nicolas REVIRE	Thammasat University
Assoc. Prof. Khunying Wongchan PHINAINITISATRA	ATPF
Assoc. Prof. Dr. Thida BOONTHARM	ATPF
Assist. Prof. Dr. Penphan THIPKONG	ATPF
Assist. Prof. Dr. Supanni CHANTKRAN	ATPF
Assist. Prof. Dr. Surapee RUJOPAKARN	ATPF
Prof. Dr. Emmanuel POISSON	INALCO
Prof. Émérite Dr. Alain FOREST	INALCO
Prof. Dr. Marie-Sybille de VIENNE	INALCO
Prof. Dr. Stéphane SAWAS	INALCO
Prof. Dr. Michel ANTELME	INALCO
Assoc. Prof. Dr. San San HNIN-TUN	INALCO
Assoc. Prof. Dr. Mathieu GUERIN	INALCO
Assoc. Prof. Dr. Huy Linh DAO	INALCO
Assoc. Prof. Dr. Cam Thi DOAN	INALCO
Assoc. Prof. Dr. Eun Jin JEONG	INALCO
Assoc. Prof. Dr. Theeraphong INTHANO	INALCO
Assoc. Prof. Dr. Apisit WARAEKSIRI	INALCO

Organisation Committee/Comité d'organisation

Thammasat University/Université Thammasat, Thailand
Institut national des langues et civilisations orientales (INALCO), France
Association thaïlandaise des professeurs de français (ATPF), Thailand

CULTURAL CROSSROADS: INTERCONNECTEDNESS OF LANGUAGE, CULTURE AND EDUCATION/
 CARREFOURS INTERCULTURELS : CONNEXIONS ENTRE LANGUE, CULTURE ET ÉDUCATION
 20-21 NOVEMBER 2018, PARIS, FRANCE

Preface

The proceedings of the International Conference on Cultural Crossroads: Interconnectedness of Language, Culture and Education are an internationally peer-reviewed conference proceedings publication. These proceedings aim to be the source of promoting contributions of a variety of researchers, educators and students' perspectives in language, culture and education.

This conference held in two days: 20-21 November 2018. The venue of this conference was at INALCO, Paris, France. The conference was organized by INALCO, ATPF and Faculty of Liberal Arts, Thammasat University. There were about 220 abstracts from all over the world submitted and 125 abstracts selected to submit paper. After a rigorous peer-review process, there were 53 papers of presenters from 15 countries, were presented at the conference, and 17 papers were accepted for publication in these Conference Proceedings.

On behalf of the organising committee and editorial board, I would like to express my gratitude to all participants, presenters, paper reviewers and staff of both INALCO and Faculty of Liberal Arts, Thammasat University for their hard work and effort in these fascinating academically proceedings.

Jantima Angkapanichkit, Ph.D.
 January 31, 2019

Copyright © 2018 Faculty of Liberal Arts, Bangkok, Thailand and Authors/Contributors.
 All rights reserved.

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, 9 Moo 18 Paholyothin Road, Klong Luang, Rangsit,
 Prathumthani 12121 Thailand Tel. +66 (0) 2696-5610 Fax: +66(0) 2696-5610
 Website: <http://www.arts.tu.ac.th>

CULTURAL CROSSROADS: INTERCONNECTEDNESS OF LANGUAGE, CULTURE AND EDUCATION/
CARREFOURS INTERCULTURELS : CONNEXIONS ENTRE LANGUE, CULTURE ET ÉDUCATION
20-21 NOVEMBER 2018, PARIS, FRANCE

Table of content/ Table des matières	Page
Editorial board and Organisation committee	1
Meeting Description	5
Speech given by the Rector of INALCO/ Discours du recteur de l'INALCO	6
Introductory Speech given by President of the Thammasat University Council/ Discours d'introduction du président du conseil de l'université Thammasat	8
Conference Program/ Programme du colloque	10
Keynote Speakers Biographies/ Biographies des conférenciers invités	18
Acquiring the social variation: the case of the NE deletion in the speech of the L2 speakers of French in France <i>Delin Deng, EHESS, Paris, France</i>	22
Changes in Labor Markets and Social Stratification in Myanmar <i>Sasiman Kruaechaipinit, Thammasat University, Thailand</i>	35
From Stade du Miroir, Scrutinizing Self to Sunyata bhava of Self: A Philosophical Dialogue among Lacan, Žižek and Sinitic Mahayana <i>Nipon Sasipamudej, Thammasat University, Thailand</i>	50
Influence of Frenchness on Sociocultural in Siamese Society During World War I to World War II, 1910s-1940s <i>Artyasit Srisuwan, Thammasat University, Thailand</i>	65
Javanese Descendants and the Existence of Javanese Culture in Bangkok Thailand <i>Hamam Supriyadi, Thammasat University, Thailand</i>	77
Pronoun Reference Shifts in Fiction Translation : The case of F. Scott Fitzgerald's Selected Short Stories <i>Nathawadee Konthong, Thammasat University, Thailand</i>	87
The recent rise of populism in European Union <i>Chaowarit Chaowsangrat, Thammasat University, Thailand</i>	97
Analyse des discours français et belge sur la « transition énergétique » en tant que représentation culturelle de leurs politiques énergétiques <i>Natthaporn Kanjanapinyowong, Université Paris-Est, France</i>	108

CULTURAL CROSSROADS: INTERCONNECTEDNESS OF LANGUAGE, CULTURE AND EDUCATION/
CARREFOURS INTERCULTURELS : CONNEXIONS ENTRE LANGUE, CULTURE ET ÉDUCATION
20-21 NOVEMBER 2018, PARIS, FRANCE

Table of content/ Table des matières	Page
De l'asymétrie linguistique à l'authenticité interculturelle: identité non-native plurilingue <i>Patchareerat Yanaprasart, Université de Genève, SUISSE</i>	118
Le culturel dans la traduction littéraire : une étude épistémologique des discours traductologiques d'Antoine Berman et de la Théorie interprétative de la traduction <i>Arthit Wongsanga, Thammasat University, Thailand</i>	133
Le /j/ français pour les Thaïlandais et le /j/ thaï pour les Français <i>Sanchai Suluksananon, Thammasat University, Thailand</i>	145
L'évaluation de la compréhension de l'écrit dans le PISA: représentations d'enseignants en France et au Brésil <i>Adilson Ribeiro De Oliveira, Instituto Federal Minas Gerais, Brésil</i> <i>Daniel Bart, Université de Lille, France</i> <i>Bertrand Daunay, Université de Lille, France</i>	158
Les pronoms personnels en français et en thaï: de la linguistique contrastive aux reflets culturels <i>Sudarat Buddhapong, Silpakorn University, Thailand</i>	169
Les signes du bonheur dans la communication visuelle des enseignes commerciales Thaïlandaises à Paris <i>Sorthong Banjongsawat, Naresuan University, Thailand</i>	180
L'interculturel dans la pédagogie de la traduction : une approche fonctionnelle revisitée <i>Sasi Intakosum, Ramkhamhaeng University, Thailand</i>	189
Messages de paix dans une crise humanitaire : La Grande Illusion (1937) et The King of The White Elephant (1940) <i>Pichaiwat Saengprapan, Chulalongkorn University, Thailand</i>	198
Publicité télévisée et enseignement du thaï : un moyen efficace pour placer les étudiants étrangers dans des contextes authentiques <i>Demee Rabeabloke, Ramkhamhaeng University, Thailand</i>	205
La judéité perdue dans <i>W ou le souvenir d'enfance</i> de Georges Perec <i>Suwanna Dolparadorn, Université de Paris IV-Sorbonne, France</i> <i>University of Phayao, Thailand</i>	219

CULTURAL CROSSROADS: INTERCONNECTEDNESS OF LANGUAGE, CULTURE AND EDUCATION/
CARREFOURS INTERCULTURELS : CONNEXIONS ENTRE LANGUE, CULTURE ET ÉDUCATION
20-21 NOVEMBER 2018, PARIS, FRANCE

L'interculturel dans la pédagogie de la traduction : une approche fonctionnelle revisitée

*Sasi Intakosum,
Université Ramkhamhaeng, Bangkok (Thaïlande)
sasi_intakosum@yahoo.com*

Abstract

Les discours traductologiques thaïs évoquent souvent, et désignent comme « problème de traduction », le transfert de la culture originale dans les traductions, réduisant cette problématique à la « différence culturelle ». Il s'agit d'une part de divergences entre expressions des deux langues, ce qui impose au traducteur d'ajuster sa reformulation de façon à ce que la traduction se lise conformément à la culture linguistique d'arrivée. D'autre part, lorsqu'il est question d'une référence étrangère méconnue ou à valeurs différentes, les traductologues thaïs préconisent l'explication à l'intérieur du texte ou à l'aide de notes. Ils reconnaissent le processus adaptatif par substitut de la culture originale, mais avec réticence, en l'associant à une traduction infidèle. La notion de « fonctionnalité » de la traduction passe sous silence dans l'enseignement de la traduction en Thaïlande. Cette communication propose le réexamen de l'approche « fonctionnelle » appliquée aux éléments culturels. Celle-ci devrait aider les apprentis-traducteurs à choisir la stratégie la mieux adaptée pour restituer le rôle des réalités culturelles en question. Le résultat final devra répondre aux attentes des destinataires de la traduction dans le cadre de la « fidélité » prônée par la Théorie Interprétative de la Traduction : fidélité au sens dans la fonctionnalité.

Mots-clés : interculturel, problème de traduction, pédagogie de la traduction, approche fonctionnelle, Théorie Interprétative

Le problème de la traduction du culturel apparaît d'une manière récurrente dans les discours traductologiques thaïs. Or, la définition du terme « culture » y demeure encore floue, englobant à la fois la culture linguistique – l'habitude singulière d'exprimer une pensée sous forme de vocables, de figements, de structures syntaxiques ou de styles – et la réalité référentielle unique à une société donnée, ou au moins porteuse d'une valeur particulière reconnue au sein de telle communauté. Ce problème est considéré dans les discours pédagogiques comme découlant de la « différence culturelle ». Il s'agit là d'une part d'écarts d'expressions entre la langue de départ et la langue d'arrivée. Dans ce cas, il incombe au traducteur de reformuler son expression en adoptant un certain nombre de procédés (ajout, omission, modulation, transposition, etc.) de sorte que la traduction se lise conformément au génie de la langue d'arrivée. D'autre part, si la question touche à une référence étrangère absente ou véhiculant une connotation différente de la culture réceptrice, les enseignants privilégient presque systématiquement à donner une explication de cette disparité à l'intérieur

même du texte ou dans des notes explicatives de bas de page ou de fin de chapitre ou du travail de traduction. D'après les pédagogues, le traducteur doit permettre au lecteur d'accéder à un monde nouveau et satisfaire son envie de nouvelles découvertes, envie qui a motivé son choix de lire une œuvre traduite. Rares sont ceux qui encouragent une « adaptation » (la notion reste d'ailleurs floue) par conversion ou par substitut du culturel de l'original, la considérant comme une traduction infidèle, alors que l'acte est monnaie-courant dans la pratique professionnelle. Ils ne nient pas l'inéluctabilité du processus adaptatif, encore qu'avec réserve, le suggérant en tant que le dernier recours lorsque le sens ne passe pas ou est obscurci par le processus explicatif. La notion de « fonctionnalité » de la traduction, pourtant objet d'étude de bon nombre de traductologues occidentaux, n'a pas été suffisamment mise en valeur dans l'enseignement de la traduction en Thaïlande. Ce faisant, les enseignants n'accréditent aucunement la réflexion des apprentis-traducteurs sur les possibilités du rendement des références culturelles étrangères. Existe-t-il d'autres moyens de reformulation ? En fonction de quoi ? Quelles en sont les limites ?

Cette communication invite à réactiver l'analyse « fonctionnelle » des éléments culturels, non linguistique s'entend, en tenant compte des attentes des destinataires de la traduction. Prenant appui sur la Théorie Interprétative de la Traduction (TIT) développée par Seleskovitch et Lederer, nous tenterons d'abord de préciser les notions clés qui font l'objet de notre article, à savoir le culturel, la fonctionnalité, l'adaptation et la fidélité. Nous proposerons ensuite des exemples de transfert du sens des éléments culturels originaux dans la traduction en y appliquant l'approche fonctionnelle. Le résultat de l'analyse devra permettre aux apprentis-traducteurs de décider du choix de la restitution de la « fonction » du culturel en question afin de répondre au « besoin des utilisateurs de la traduction », et en même temps au « vouloir dire de l'auteur », ces trois paramètres faisant partie intégrante de la notion de la fidélité au sens tel que la sous-tend la Théorie Interprétative de la Traduction.

1. Les notions théoriques de base pour traduire le culturel

1.1 Le culturel

Dans la TIT, le culturel se distingue nettement de la langue. Il ne s'agit pas d'habitude d'expression qui diffère d'une langue à l'autre, ce que les tenants de la TIT perçoivent comme relevant de l'« explicite/implicite » propre à chaque langue. D'après Lederer (1994 : 122), le culturel réunit divers éléments comme « coutumes, nourritures, vêtements, logement, mœurs, tradition » et aussi la « culture » au sens noble, c'est-à-dire « l'art, la littérature et la musique ». Il importe également de ne pas confondre la connaissance des choses avec celle des mots : « connaître, au-delà de la langue, la culture étrangère, c'est connaître les 'choses' : événements, faits historiques, gastronomie, comportements collectifs, œuvres littéraires, préjugés, bref tout le non-linguistique qui se cache derrière les mots. » (Lederer, 1994 : 149)

Plus tard, Lederer (2004 : 78) classera les éléments culturels en trois grandes catégories : le culturel extralinguistique, dont le terme n'est pas explicité dans le texte original ; le culturel linguistique avec la présence des termes culturels, qui, d'après certains

CULTURAL CROSSROADS: INTERCONNECTEDNESS OF LANGUAGE, CULTURE AND EDUCATION/
CARREFOURS INTERCULTURELS : CONNEXIONS ENTRE LANGUE, CULTURE ET ÉDUCATION
20-21 NOVEMBER 2018, PARIS, FRANCE

traducteurs et traductologues, constituent la difficulté du transfert à cause du « vide lexical » dans la culture d'arrivée ; et les éléments culturels mixtes.

C'est cette notion du culturel que nous adoptons et qui sera question dans notre article. Nous soustrairons ainsi de notre analyse des expressions divergentes entre les langues, qui sont, à nos yeux, de faux problèmes culturels.

1.2 La fonctionnalité de la traduction

La TIT souligne que traduire est un acte de communication : l'auteur de l'original souhaite transmettre son « vouloir dire », c'est-à-dire son message, à ses destinataires, qu'ils soient ou non de la même culture que lui, dans l'intention de produire chez eux un certain résultat. La traduction, tout comme l'original, a alors un but à atteindre, une fonction à remplir. Durieux (1991) dégage cinq « missions du texte » : annoncer, informer, recommander et convaincre. Lederer (2004) en mentionne deux : procurer un plaisir de lecture pour les textes littéraires et fournir une information s'agissant des textes techniques. Cette dernière mission, quoique principale, ne devrait pour autant sacrifier le plaisir de la lecture. Comme les autres vocables du texte, les éléments culturels employés doivent réussir soit la fonction notionnelle d'informer, soit la fonction affective d'émouvoir, de convaincre ou de procurer du plaisir, soit les deux.

1.3 L'adaptation

D'après Israël (1994), restituer la fonction des éléments culturels de l'original nécessite parfois un aménagement de ceux-ci. Durieux (2010) s'accorde pour dire que toutes stratégies de transfert culturel devraient se réaliser en prenant en compte les attentes du destinataire de la traduction et en respectant le vouloir dire de l'auteur. L'aménagement chez Israël et les stratégies de transfert chez Durieux s'identifient, à notre sens, avec « l'adaptation ».

Bastin (1993 : 477) postule que l'adaptation est « le processus d'expression d'un sens visant à rétablir un équilibre communicationnel rompu par la traduction. » Cet équilibre rompu provient du décalage entre le contexte de départ et celui d'arrivée. L'auteur de l'original écrit pour les lecteurs partageant avec lui une complicité culturelle, mais qui fait défaut chez les lecteurs de l'autre culture. Ainsi, certains implicites de la culture de départ risqueraient d'être inaccessibles sans intervention adaptative en vue de réparer le déséquilibre communicationnel.

Nous avons évoqué plus haut la double fonction des éléments culturels : l'une notionnelle, l'autre affective. Expliquer la culture étrangère réussira probablement à donner accès à la première, certes, mais pas obligatoirement à la deuxième. Des traits stylistiques, en particulier des plaisanteries formulées à partir des éléments culturels, ne pourraient produire leur plein effet chez le nouveau lectorat qu'une fois adaptés pour ce dernier. Nous en concluons par conséquent que l'adaptation est une opération banale mais justifiée car permettant à l'élément culturel en question d'accomplir pleinement sa fonction. Elle réunit toutes formes de modification apportée aux éléments originaux en vue de rétablir l'équilibre

entre le texte de départ et celui d'arrivée. Rappelons quelques processus adaptatifs couramment employés, que nous définissons comme suivent :

- 1) l'explicitation : ajout d'une explication accompagnant le terme de la culture de départ ;
- 2) la conversion : substitution de la culture de départ par un autre élément non marqué culturellement ou par une culture universelle ;
- 3) la naturalisation : substitution de la culture de départ par la culture d'arrivée.

1.4 La fidélité de la traduction

L'adaptation rime inévitablement avec reformulation linguistique plus ou moins importante du texte original. Elle continue à nourrir des débats sur la fidélité de la traduction et l'expression de « belle infidèle » sert encore à qualifier une traduction adaptative. Or, la TIT ouvre une nouvelle piste à explorer en postulant que « le sens est un vouloir dire extérieur à la langue, antérieur à l'expression chez le sujet parlant, postérieur à la réception du discours chez le sujet recevant (...) » (Seleskovitch, 1983 : 72). Il correspond donc à un état de conscience non-verbal.

S'inscrivant dans le cadre de la TIT, Hurtado Albir (1990) associe la fidélité de la traduction à celle au sens et refuse la ressemblance formelle entre l'original et la traduction comme signe de fidélité. D'après son analyse, le sens est composé d'éléments concernant en même temps l'auteur et le lecteur : les informations ; l'effet sur le lecteur en réponse à telles informations ; l'intention de l'auteur de fournir les informations et de susciter une réaction chez le lecteur ; le style adopté pour satisfaire son intention ; la connotation et le sous-entendu. La fidélité au sens implique d'être fidèle à la fois à l'auteur et au lecteur. Le traducteur doit faire passer tous les composants du sens en puisant dans les ressources de la langue d'arrivée, au détriment de l'enveloppe linguistique initiale. Réussir à reproduire fidèlement le sens, c'est accomplir la fonction de la traduction. L'adaptation (telle que nous avons définie plus haut) n'est pas étrangère à la transmission fidèle du sens, pourvu qu'elle soit « nécessaire et limitée » à la création de l'équivalence du sens entre l'original et la traduction. Dans ce cas de figure, il s'agit selon Hurtado Albir (1990 : 218) de la « fidélité au sens dans la fonctionnalité ».

2. L'analyse fonctionnelle et le transfert du culturel

Les passages qui suivent concrétisent les principes théoriques que nous avons évoqués précédemment et ont pour vocation à servir aux apprentis-traducteurs d'exemple : 1) d'analyse de la fonction et 2) de transfert des éléments culturels dans la traduction qui vise l'équivalence fonctionnelle avec l'original.

2.1 Le culturel à fonction notionnelle

Emma fut intérieurement satisfaite de se sentir arrivée du premier coup à ce rare idéal des existences pâles, où ne parviennent jamais les cœurs médiocres. Elle se laissa donc glisser dans les méandres lamartiniennes. (Flaubert, 1983 : 72-73)

Dans ce passage, Flaubert fait le portrait moral de son personnage principal, Emma Bovary, en dévoilant sa personnalité romantique. Le terme culturel « lamartiniennes », fonctionne moins pour faire connaître le poète romantique français que pour façonner l'image d'une femme rêveuse, éprouvant le plaisir secret de sa propre tristesse.

Sans de plus amples explications, les lecteurs français songent spontanément à l'évocation des méandres « lamartiniennes », aux poèmes de Lamartine caractérisés par leurs descriptions du sentiment mélancolique. S'ils discernent aussitôt le message véhiculé par cet élément culturel littéraire, ce n'est pas le cas pour la plupart de lecteurs thaïlandais. Quand bien même ceux-ci auraient eu vent de noms de quelques grands auteurs français, Lamartine ne figurerait certainement pas sur cette brève liste. Mais s'ils choisissent de lire un ouvrage étranger, c'est qu'ils ont prêts à faire de nouvelles découvertes. Le bon traducteur s'interdit de gommer la culture originale ; les lecteurs peuvent tout ignorer au départ, mais ils sont tout à fait capables d'apprendre en lisant.

Dans ce cas précis, ni la conversion, ni la naturalisation des méandres « lamartiniennes » n'est à retenir comme choix du transfert. Il s'agit dans ce roman d'une jeune femme vivant en France du 19e siècle, élevée dans un couvent et admiratrice de romans à l'eau de rose et des poèmes moroses de ses auteurs contemporains. Pour faire comprendre le message de Flaubert aux lecteurs thaïlandais, la meilleure solution est de leur expliquer cette culture littéraire française.

Néanmoins, il est important de souligner que le rôle du traducteur se limite à communiquer le sens que l'auteur a voulu faire assimiler par ses lecteurs. Si l'auteur se sert d'un élément culturel dans son texte, c'est pour transmettre un message particulier ou pour créer une ambiance de la culture de départ, sans nécessairement vouloir y mettre l'accent, ni apprendre sa culture aux lecteurs étrangers. Il convient au traducteur de dégager la fonction de cet élément culturel et de faire connaître la spécificité culturelle contribuant à la saisie du sens ou à l'effet lié à cette particularité en question. Il n'est pas censé faire un exposé sur le sujet, ce qui est d'ailleurs contraire au vouloir dire de l'auteur.

Il ne faut pas non plus oublier que les lecteurs lisent aussi pour le plaisir de la lecture. Ils peuvent s'intéresser à de nouvelles cultures, certes, mais ont-ils tous l'intention d'en devenir experts ? Ceux qui désirent plus de détails peuvent approfondir par eux-mêmes leur recherche. Le traducteur ne devrait se permettre que de fournir aux lecteurs thaïlandais les

CULTURAL CROSSROADS: INTERCONNECTEDNESS OF LANGUAGE, CULTURE AND EDUCATION/
CARREFOURS INTERCULTURELS : CONNEXIONS ENTRE LANGUE, CULTURE ET ÉDUCATION
20-21 NOVEMBER 2018, PARIS, FRANCE

renseignements pertinents, c'est-à-dire utiles à la compréhension du culturel et du message qui y est attaché, avec un minimum de mots ajoutés, mais avec un maximum de clarté et de précision. Il devrait refréner le recours aux notes explicatives en bas de page ou à la fin du texte, qui rompt la continuité de la lecture, obligeant les lecteurs à interrompre l'histoire pour lire la note, et à revenir à l'histoire dont ils ont parfois perdu dans la chaîne des caractères. Les méandres « lamartiniennes » sont en fait la description « du sentiment mélancolique par le poète romantique Lamartine ». Nous proposons une explication succincte à l'intérieur de la traduction comme : เอมมาปล่อยใจให้ล่องลอยไปกับอารมณ์อันเศร้าร้อตามแบบฉบับของกวีโรแมนติกลามาร์ติน (Emma laissa son cœur s'envoler, porté par le sentiment mélancolique à la manière du poète romantique Lamartine.) Sans interrompre le fil de l'histoire, ces quelques mots explicatifs restituent la fonction notionnelle du culturel en question, véhiculant pour les lecteurs thaïs les mêmes renseignements que l'implicite de Flaubert donne au lecteur français. La traduction, dans son ensemble, remplit sa fonction de procurer une lecture confortable aux lecteurs.

2.2 Le culturel à fonction ludique

Nous sortons du domaine littéraire pour aborder un sujet technique. L'ordinateur fait partie de notre quotidien de la moitié du 21e siècle et requiert un « alphabétisme informatique » de chacun. Quantité de livres ou de manuels ont été rédigés puis traduits dans toutes les langues. Leur fonction est sans doute d'éduquer les utilisateurs afin qu'ils puissent manipuler des ordinateurs et de nouvelles technologies en fonction de leurs intérêts. Différentes techniques y sont appliquées pour atténuer la technicité ou le sérieux (voire l'ennuyeux !) du sujet. À maintes reprises voit-on des jeux humoristiques construits à base d'aspects culturels locaux dans le but d'apaiser la tension au cours d'apprentissage quelque peu forcé. En voici un exemple :

Creating a table (the unconventional way) (...)

Click the Table button on the Standard toolbar.

A grid drops down, looking a lot like a maze of questions that daunts Jeopardy players but looking a lot more like Figure 12-3.

(Gookin: 1994: 152)

Le passage ci-dessus explique comment faire apparaître un tableau dans l'ancien traitement de texte *Word 6*. Afin d'amuser les lecteurs américains, l'auteur du manuel s'appuie sur leur familiarité avec le jeu télévisé *Jeopardy* très populaire aux États-Unis, équivalent à *Questions pour un Champion* en France. Dans le jeu, un grand écran est divisé en plusieurs cases derrière lesquelles figurent des questions qui valent différentes sommes d'argent. Chaque concurrent accumule de l'argent au fur et à mesure qu'il fournit de bonnes réponses, mais risque de perdre toute sa fortune par un mauvais choix de question, d'où l'origine du titre *Jeopardy* ou « risque ». L'auteur du manuel *Word 6* décrit l'image qui s'affiche sur l'écran lorsqu'on appuie sur l'onglet « tableau » sur la barre d'outils du logiciel, faisant ainsi allusion à la grille des questions du jeu.

L'élément culturel en question est utilisé comme illustration mais d'une manière plaisante. Sa fonction est donc double : décrire l'apparence d'un tableau et faire sourire. La

première fonction s'avère nettement moins importante que la seconde, car les lecteurs disposent de la figure du tableau qui suit immédiatement le terme culturel.

Il est inutile de faire connaître cet aspect culturel américain aux lecteurs thaïs. Ceux qui achètent les manuels informatiques de la collection ... *For Dummies* ou ... *Pour les Nuls* s'attendent à une lecture décontractante plutôt qu'à une explication du jeu télévisé américain auquel ils n'auront probablement pas l'occasion de participer.

L'omission du terme « Jeopardy » ne pourra absolument pas réussir sa fonction ludique. Son explication, détaillée ou succincte, par exemple, « คลิกปุ่ม Table บนแถบเครื่องมือมาตรฐานจะมีตารางคำถามชวนให้คู่แข่งกันตอบคำถามชิงเงินรางวัล **Jeopardy** ในสหรัฐอเมริกา โปรดดูรูป 12.3 มากกว่า (Cliquer sur l'onglet Table sur la barre d'outils standard fait afficher un tableau de questions qui démoralisent les concurrents du concours de questions **Jeopardy** aux États-Unis. En effet, il ressemble plutôt à la figure 12.3.) », ne produirait pas non plus le même effet comique que l'original. Le traducteur pourrait tenter une conversion en une image qui laisse visualiser aussitôt la grille représentant un tableau et en même temps divertir les lecteurs thaïlandais. Les possibilités sont nombreuses : คลิกปุ่ม Table บนแถบเครื่องมือมาตรฐานจะมี ตารางหมากรุก/วฟเฟีย/ช็อคโกแลต/อาหารน้ำแข็ง โปรดดูรูป 12.3 มากกว่า « Cliquer sur l'onglet Table sur la barre d'outils standard fait afficher un échiquier / une gaufre / une tablette de chocolat / un bac à glaçons, qui ressemble plutôt à la figure 12.3. »

Le nouvel élément est linguistiquement et culturellement divergent de celui d'origine, mais il remplit les deux fonctions, informer et divertir, comme le désirent l'auteur et les lecteurs du manuel en question. Il s'agit là d'une traduction fonctionnellement équivalente, c'est-à-dire fidèle à l'original du point de vue de la Théorie Interprétative.

2.3 Le culturel à fonction métaphorique

Une femme soucieuse de son apparence, de son image et de sa réputation se doit de garder une certaine maîtrise d'elle-même. C'est pourquoi, en public, il vous sera utile de veiller à (...) ne pas fumer comme l'Etna en présence de non-fumeurs ou de femmes enceintes ; ne pas se gaver comme une oie avant Noël ; (...)

(Toja, 2005 : 34)

Il arrive souvent que l'auteur emprunte divers aspects de sa culture afin de créer une image illustrant une idée ou un message. Ce passage en possède deux : ne pas fumer comme « l'Etna », et ne pas « se gaver comme une oie avant Noël ». Ces deux éléments ont une fonction métaphorique et humoristique visant à décrire une personne sans manières.

L'image du panache de fumée craché par un volcan est familière autant aux Français qu'aux Thaïlandais. De plus, la grande éruption de l'Etna en 2011 a été rapportée par les médias thaïs. La restitution de la métaphore et de l'humour pourra ainsi se faire simplement par une explication qui rappelle la catastrophe naturelle italienne : « อย่าสูบบุหรี่วันโจมตีกับภูเขาไฟเอตนาระเบิดในอิตาลี (ne pas fumer comme l'éruption volcanique de l'Etna en Italie) ».

CULTURAL CROSSROADS: INTERCONNECTEDNESS OF LANGUAGE, CULTURE AND EDUCATION/
CARREFOURS INTERCULTURELS : CONNEXIONS ENTRE LANGUE, CULTURE ET ÉDUCATION
20-21 NOVEMBER 2018, PARIS, FRANCE

Au contraire, transposer l'image d'une oie gavée en expliquant la technique du gavage ne réussirait que difficilement l'effet métaphorique et ludique chez les lecteurs thaïs. En France, le foie gras étant considéré comme un art culinaire, le gavage des oies fait partie de la culture gastronomique et ne suscite pas trop de réprobation chez les Français. Ceux-ci n'ont en tête que l'image des bêtes gourmandes en train d'avaler goulûment leur aliment favori alors que les Thaïlandais la percevraient plutôt comme une maltraitance animale depuis la diffusion virale des images traumatisantes issues des campagnes anti-gavage. Paradoxalement, ils ne verraient pas la même image d'atrocité si l'oie était remplacée par un cochon engraisé pour subir le même sort et finir sur une table festive thaïe. Le cochon jouerait le rôle d'un animal glouton pour les Thaïlandais tout comme l'oie dévorant des grains de maïs pour les Français.

La naturalisation du gavage de l'oie en engraissement de cochon : « อย่าลวปากเหมือนหมูขุน รอจนพุงโต (ne pas se gaver comme un cochon engraisé en attente de finir à la boucherie) » semble être une solution satisfaisante pour restituer fidèlement l'image d'une personne vorace, fonction que joue l'aspect culturel français.

En guise de conclusion, récapitulons les réflexions que nous estimons utiles à l'enseignement de la traduction du culturel. À notre avis, il convient de transmettre aux apprenants comment :

1. faire une distinction entre la différence linguistique et la différence culturelle. Il s'agit dans le premier cas d'un phénomène commun dans toutes les langues. Celles-ci n'explicitent qu'une partie du sens en l'exprimant par les traits saillants, qui, eux, diffèrent souvent d'une langue à l'autre. Il n'est pas question de transfert interculturel ;
2. corriger le penchant à expliquer la culture étrangère, surtout d'une manière exhaustive. L'explication n'est pas toujours la meilleure solution à privilégier. L'adaptation par conversion ou par naturalisation ne doit pas être jugée *ipso facto* comme une traduction infidèle ;
3. analyser la fonction de l'élément culturel original. Celui-ci est-il destiné à démontrer ou produire une ambiance de la culture de départ, à véhiculer un autre message non culturel, ou à déclencher une émotion quelconque ?;
4. analyser la solution à appliquer : Le choix peut être multiple à condition d'accomplir la fonction examinée préalablement ; et
5. en cas d'adaptation, vérifier sa pertinence et la fidélité de la traduction. Une adaptation fidèle s'effectue grâce à des modifications « nécessaires et limitées ». Elle reproduit d'une manière exacte le sens et la fonction du culturel tel que le souhaite l'auteur de l'original et répond également aux attentes des destinataires de la traduction.

CULTURAL CROSSROADS: INTERCONNECTEDNESS OF LANGUAGE, CULTURE AND EDUCATION/
 CARREFOURS INTERCULTURELS : CONNEXIONS ENTRE LANGUE, CULTURE ET ÉDUCATION
 20-21 NOVEMBER 2018, PARIS, FRANCE

Ces quelques réflexions pédagogiques, quoique loin d'être parfaites, devraient permettre aux enseignants ainsi qu'aux apprentis-traducteurs d'aborder différemment la question du transfert culturel avec plus d'assurance même si la traduction s'éloigne formellement de l'original.

References

- Bastin, G. (1993). La notion d'adaptation en traduction, *Meta*, 38(3), 473-478.
- Durieux, C. (1991). La finalité : Critère de taxinomie des traductions, *Contraste*, no. A10 : octobre 1991, pp. 39-52.
- Durieux, C. (2010). Traduire l'intraduisible : négocier un compromis, *Meta*, 55(1), 23-30.
- Flaubert, G. (1983) *Madame Bovary*. Paris : Le Livre de Poche.
- Gookin, D. (1994). *Word for Windows 6 for dummies*. CA : IDG Books Worldwide.
- Hurtado Albir, A. (1990). *La notion de fidélité en traduction*. Paris : Didier Érudition.
- Israël, F. (1994). La créativité en traduction ou le texte réinventé. In M. Raders et R. Martín-Gaitero (Eds.). *IV Encuentros Complutenses en Torno a la Traducción*, (pp. 105-117). Madrid : Editorial Complutense.
- Lederer, M. (1994). *La traduction aujourd'hui*. Paris : Hachette.
- Lederer, M. (2004). Quelques considérations théoriques sur les limites de la traduction du culturel. *Forum*, 3(2), (73-94)
- Seleskovitch, D. (1983). De l'expérience aux concepts ». In Danica Seleskovitch et Marianne Lederer (Eds.). *Interpréter pour traduire*, (pp. 72-102). Paris : Didier Érudition.
- Toja, O. (2005). *Le nouveau savoir-vivre des paresseuses*. Varese : Marabout.